

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta
Katedra pastorálních oborů a právních věd
Liturgika

Michaela Jungová

**PROCES ZAVEDENÍ MOŽNOSTI PŘIJÍMÁNÍ EUCHARISTIE
NA RUKU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan Kotas, S.L.L.

PRAHA 2009

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Janu Kotasovi, S.L.L. za jeho odborné vedení mé bakalářské práce. Děkuji také kněžím Arcidiecéze pražské, kteří vyplnili dotazník za účelem provedení průzkumu ohledně praxe podávání Eucharistie na ruku, a všem, kteří mě při psaní této práce podporovali.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 29. 6. 2009

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 HISTORICKÝ VÝVOJ ZPŮSOBŮ PŘIJÍMÁNÍ EUCHARISTIE	7
1.1 Lámání a rozdávání chleba v době Ježíšově.....	7
1.2 Lámání a rozdávání chleba v apoštolské a poapoštolské době.....	9
1.3 Způsob přijímání Eucharistie v prvních staletích	10
1.3.1 Historická svědectví.....	11
1.4 Vývoj v přijímání Eucharistie.....	12
1.5 Liturgické hnutí předcházející II. vatikánskému koncilu.....	15
1.6 Liturgická reforma provedená II. vatikánským koncilem.....	16
1.6.1 Konstituce <i>Sacrosanctum Concilium</i>	16
1.7 Rozhodnutí Apoštolského stolce ohledně podávání na ruku	17
1.7.1 Instrukce <i>Memoriale Domini</i>	18
1.7.2 List Jana Pavla II. <i>Dominicae Cenae</i>	19
1.7.3 Normy dané Apoštolským stolcem.....	20
1.7.4 Možné způsoby udílení svatého přijímání	22
2 ZAVEDENÍ MOŽNOSTI PŘIJÍMAT EUCHARISTII NA RUKU NA ÚZEMÍ ČBK	24
2.1 Svědectví přímého účastníka	25
2.2 Katecheze k podávání svatého přijímání na ruku v Arcidiecézi pražské....	26
2.3 Veřejná diskuze.....	27
2.3.1 Katolický týdeník.....	28
2.3.2 Světlo – Týdeník Matice Cyrilometodějské	30
2.3.3 Mezinárodní katolický report.....	31
2.3.4 AD.....	32
2.3.5 Reakce ze strany některých katolických kněží	32
2.3.6 Shrnutí.....	33
3 ANKETA TÝKAJÍCÍ SE SOUČASNÉ PRAXE PODÁVÁNÍ EUCHARISTIE NA RUKU	34
3.1 Vyhodnocení	35
3.2 Závěr k provedené anketě	44

ZÁVĚR.....	46
Přehled použitých zkratk.....	48
Seznam použité literatury	49
Seznam příloh	53
Poznámka k psaní velkých a malých písmen.....	53
Résumé.....	54
English annotation	55

Úvod

Tato práce se zabývá procesem, kterým byla na území České biskupské konference obnovena možnost, vedle přijímání do úst, přijímat Eucharistii také na ruku. Rovněž analyzuje veřejné diskuze, které probíhaly v době zavádění této možnosti do praxe, a obsahuje výsledky průzkumu, který byl proveden mezi kněžími působícími v Arcidiecézi pražské ohledně současného přijetí tohoto způsobu podávání Eucharistie.

Hlavním motivem ke psaní této práce byl fakt, že jsem se setkala ze strany některých kněží s nerespektováním přání věřících, kteří chtěli přijímat na ruku, i přesto, že tato možnost byla Apoštolským stolcem a biskupy schválena. Proto jsem se začala touto problematikou více zabývat.

V souvislosti se zavedením možnosti přijímání Eucharistie na ruku panovaly určité obavy spojené především se zachováním úcty k Eucharistii, proto jsem si vytkla za cíl zjistit, zda se tyto obavy naplnily, či nikoliv, a jak je v současné době podávání Eucharistie na ruku v pastorační praxi praktikováno. Odpovědi na tyto otázky bych chtěla nalézt za pomoci analýzy tehdy probíhajících diskuzí a pomocí dotazníkového šetření, které jsem provedla mezi kněžími Arcidiecéze pražské.

V první kapitole práce shrnuje historii způsobů přijímání Eucharistie až do liturgické reformy II. vatikánského sněmu. Ve druhé kapitole dokumentuje historii znovuzavedení možnosti přijímat Eucharistii na ruku na území České biskupské konference a analyzuje tehdy probíhající veřejné diskuze. Třetí kapitola pak obsahuje vyhodnocení provedeného průzkumu.

V první části práce čerpá z výsledků bádání, které jsou publikovány v základních liturgických manuálech, z děl některých církevních Otců a z instrukcí Apoštolského stolce. Ve druhé části vychází ze studie dokumentů České biskupské konference a interních dokumentů Arcidiecéze pražské. K analýze veřejných diskuzí využívá některých křesťanských periodik a k výsledkům výše uvedeného průzkumu dochází na základě dotazníků kněží.

Práce se zabývá především přijímáním pod způsobou chleba vzhledem k tomu, že pokud se přijímá pod obojí způsobou ve větším společenství, je v současné době obvyklou praxí podávat namáčením Těla Páně do Krve Páně a za těchto okolností se pak vždy podává do úst. Proto se přijímání pod způsobou vína dotkneme pouze okrajově.

Cílem práce naopak není shromáždit různé argumenty, které mluví pro a proti zavedení možnosti přijímat Eucharistii na ruku, a v závěru dojít k tomu, co je správnější. Bylo by zbytečné takto postupovat, protože se domnívám, že nelze říct, že jeden způsob je

lepší a druhý horší. Myslím, že jde především o to, s kým se v Eucharistii setkáváme, než o přílišné zaměření se na způsob, jakým ho přijímáme.

1 Historický vývoj způsobů přijímání Eucharistie

V první kapitole této práce se pokusíme shrnout, jakým způsobem se přijímala Eucharistie v historii, a uvedeme příčiny, které ke změnám způsobů přijímání vedly. Toto nahlédnutí do historie je důležité proto, abychom mohli kompetentněji uchopit problematiku přijímání Eucharistie v současné době a lépe jí porozumět.

1.1 Lámání a rozdávání chleba v době Ježíšově

Odrazovým můstkem pro naše pojednání je samozřejmě Poslední večeře, kterou slavil Ježíš se svými učedníky. My se budeme zabývat především tou její částí, která se vztahuje k našemu tématu a je pro něj určující. Svědectví o ní je zaznamenáno v evangeliu podle Matouše (srov. Mt 26,26), Marka (srov. Mk 14,22) a Lukáše (srov. Lk 22,19) a v prvním listě svatého apoštola Pavla Korint'anům (srov. 1 Kor 11,23–24). Za všechny si uvedeme Matoušovo svědectví, které zní takto: „Když jedli, Ježíš vzal chléb, požehnal ho, lámal a dával ho svým učedníkům se slovy: ‘Vezměte, jezte. To je mé tělo’“ (Mt 26,26). Z tohoto textu je patrné, že Ježíš učedníkům chléb rozdával a oni ho sami jedli.

Pro lepší pochopení tohoto textu stručně objasníme jeho historické pozadí a jeho výklad. Poslední Ježíšova večeře s učedníky obsahovala zcela jistě prvky shodné se židovskou hostinou. Dodnes však není jisté, zda byla židovskou pesachovou večeří v den 14. nisanu (tak synoptická evangelia), nebo společným jídlem v předvečer svátku 13. nisanu (tak Janovo evangelium). Nemusíme se touto nejistotou však znepokojovat, protože uvedený rozpor nemá na křesťanské slavení Večeře Páně zásadní vliv. Ježíšův příkaz k opakování jeho konání se dle apoštolské tradice týká především obřadu chleba a kalicha a ten byl součástí jak pesachové večeře, tak slavnostní hostiny.¹ My se budeme zabývat hlavně úkonem *lámání a podávání chleba*, který byl vlastní židovské hostině – také Ježíš lámal chléb při Poslední večeři, kterou trávil se svými učedníky. Gerhard Kroll ve svém historickém pojednání o Ježíšově době popisuje židovský obřad *lámání a rozdávání chleba* takto:

¹ Srov. KUNETKA František: Eucharistie v křesťanské antice, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 125 a 127.

„Otec rodiny vzal do rukou plátek chleba, který většinou vypadal jako talíř, a když se napřímil na lehátku, pronesl nad ním za všechny tuto chvalořeč (...²). Potom ulomil každému účastníkovi kousek chleba a podal mu jej. Na tento židovský zvyk u stolu Ježíš navázal: ‘Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim’ (L 22,19). Nebylo zvykem připojovat k rozdělování chleba nějaká vysvětlující doprovodná slova. Ježíš však řekl: ‘Toto jest mé tělo, které se za vás vydává’ (L 22,19). Učedníkům ještě přikázal, aby tento čin obnovovali: ‘To čiňte na mou památku’ (L 22,19).“³

Z tohoto textu vyplývá, že otec rodiny při židovské slavnostní hostině podával rozlámané kousky chleba účastníkům hostiny a že stejným způsobem postupoval také Ježíš při Poslední večeři. Při židovském stolování se jedlo rukama.⁴ Můžeme tedy předpokládat, že stejně jako otec rodiny při židovské hostině, tak i Ježíš při Poslední večeři podával účastníkům hostiny chléb do rukou a oni ho sami rukama jedli. Kdyby Ježíš jednal jinak, bylo by to tedy něco neobvyklého oproti tehdejšímu zvyku a jako takové by to bylo i apoštoly přijato a nám pravděpodobně sděleno v evangeliích.⁵ To je tedy první východisko pro naši práci, na které později navážeme.

Nyní se však zamyslíme nad tím, jaký význam má slovní spojení *lámal a dával* v židovském kontextu, abychom pak snáze pochopili jeho význam v křesťanství. Palestinský chléb se nekrájel, nýbrž lámal na kousky, aby ho bylo možné rozdat stolovníkům. Také v Markově evangeliu se píše, že když Ježíš sytil velký zástup lidí, lámal chleby a dával je učedníkům, aby je předkládali lidem (srov. Mk 6,41). Chleba se tedy lámal a rozděloval tam, kde bylo společenství. Nešlo o pouhé sycení, i když i to samozřejmě bylo důležité, ale díky symbolice dělení a rozdávání se význam posunuje ještě dál. Jde o dělení se o chléb s hladovým, ke kterému nabádá již starozákonní prorocké kázání výzvou: „Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému (...)?“ (Iz 58,7)⁶

V době Ježíšově mělo tedy *lámání a rozdávání chleba* symboliku společenství a solidarity s hladovějícími a chléb se lámal, rozdával a účastníci hostiny ho jedli přímo rukama. V následující kapitole načrtne, jak Ježíš rozšířil význam úkonu *lámání a rozdávání chleba* a jak na to navázali první křesťané.

² „Veleben bud', Hospodine, náš Bože, Králi světa, který dáváš chlebu vzejít ze země! Veleben bud', Hospodine, náš Bože, Králi světa, který jsi nás posvětil svými příkazy a poručil nám jíst nekvašený chléb. Amen.“

³ KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 318.

⁴ Srov. KUNETKA: op. cit., 110.

⁵ Srov. EMMINGHAUS Johannes: Eucharistie, 2. vydání, Praha: Sít' s.r.o., 2004, 142–143.

⁶ Srov. FILIPI Pavel: Hostina chudých, Praha: Kalich, 1991, 10.

1.2 Lámání a rozdávání chleba v apoštolské a poapoštolské době

V této kapitole využijeme textů novozákonního spisu Skutky apoštolů, který byl napsán mezi léty 80–90 po Kr.⁷ Autor zde poskytuje důležité svědectví o životě prvotní církve. Pro nás bude stěžejní zvláště text, který nás zpravuje o tom, jak vypadala shromáždění prvních křesťanů: „Setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a v modlitbách“ (Sk 2,42). My se zde budeme zabývat pouze výkladem pojmu *lámání chleba*, protože ten je pro nás klíčovým, ovšem je také nejobtížnějším.

Dodnes zůstává otevřenou otázkou, zda tento výraz je označením společného jídla, nebo pojmem pro slavení křesťanské eucharistie.⁸ Výrazu *lámat chléb* je užito také v líčení bohoslužby v Troadě (srov. Sk 20,7–11) nebo také například v emauzské scéně (srov. Lk 24,30–35). Je zajímavé, že i přesto, že úkon *lámání chleba* tvoří pouze úvod společného jídla u židů, křesťany je tento výraz užito jako označení celého slavení (srov. Sk 20,7) a stává se jejich *poznávacím znamením*.⁹ Výraz *lámání a rozdávání chleba* v sobě skrývá hlubokou symboliku, a sice: „Vyjadřuje se tím, že všichni, kteří přijímají jediný rozlámáný chléb, Krista, vstupují do společenství s ním a vytvářejí s ním jedno tělo.“¹⁰ Kristus tedy použil při Poslední večeři židovského zvyku *lámání a rozdávání chleba* a jeho symboliky společenství. Jeho význam však zcela posunul tím, že řekl, že on sám je tím chlebem (srov. Lk 22,19), kterým se nám dává za pokrm, a chce, abychom tak vstupovali do společenství s ním a potažmo s našimi bližními (srov. Jan 6,56). Pro toto společenství s Kristem ve Svaté hostině máme latinský výraz *communio*, který však není u nás, na rozdíl od jiných zemí, běžně používán. Nahrazujeme ho českým ekvivalentem *přijímání*.¹¹

V závěru této kapitoly zjednodušeně načrtne průběh Ježíšova chování při Poslední večeři, abychom mohli vzápětí ukázat, jaký vývoj nastal ve slavení Večeře Páně v poapoštolské době, a uvést jednotlivá svědectví o způsobu přijímání Eucharistie. Z novozákonních zpráv vyplývá, že Ježíš na začátku hostiny vzal chléb do rukou, pronesl požehnání chvály a díky nebeskému Otci, chléb rozlámá a rozdává účastníkům večeře. Poté následovalo jídlo, po kterém Ježíš uchovil do rukou kalich vína, pronesl požehnání a dal přítomným k pití. Na přelomu 1. a 2. století však dochází k oddělení společného jídla, určeného k nasycení, od slavení eucharistie. Stalo se tak kvůli nepořádkům, o kterých mluví sv. Pavel v prvním listě Korintským (srov. 1 Kor 11,17–22). Společná materiální

⁷ Srov. TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, 2. přepracované vydání, Svitavy: Trinitas, 2003, 137.

⁸ Srov. FILIPI: op. cit., 9–13.

⁹ Srov. KUNETKA: op. cit., 70.

¹⁰ Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995, čl. 1329.

¹¹ Srov. ADAM Adolf: Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj, Praha: Vyšehrad, 2001, 206.

hostina však nevytizela úplně, ale dále existovala pod názvem agapé. Další skutečností, ke které na přelomu prvních dvou staletí dochází, je spojení původně oddělených modliteb nad chlebem a vínem v jednu eucharistickou modlitbu. Takže eucharistická slavnost v poapoštolské době vypadala tak, že se nejprve přinesl chléb a víno, nad kterými se proneslo díkuvzdání, lámal se chléb a podával se spolu s vínem přítomným k přijímání.¹² Tolik tedy k průběhu Poslední večeře. O tom, co víme o způsobu, jakým se v nadcházejících staletích přijímalo, stručně pojednáme v následující kapitole.

1.3 Způsob přijímání Eucharistie v prvních staletích

Na způsob, kterým Ježíš rozdával chléb při Poslední večeři, navázali také první křesťané, což nám dosvědčují některé písemné památky. Dle nejstarších dokladů se obřad přijímání Těla Páně jeví takovýto:

„Když po proměňování nastala chvíle přijímání pro věřící lid, pozdvihl kněz Eucharistii nad hlavu a zpíval: ‘Svaté svatým!’ Věřící přistoupili (...), klaněli se, vztáhli ruce, kněz každému na dlaň položil Tělo Páně se slovy: ‘Tělo Kristovo’, na něž přijímající odpověděl: ‘Amen’, a sám požil Eucharistii.“¹³

Pokusíme se tedy doložit, že jak ve východní, tak i v západní církvi se stejným způsobem, tedy na dlaň, přijímala Eucharistie přibližně až do 10. století.¹⁴ O této praxi nemáme příliš mnoho ucelených svědectví, spíše jde o krátké zmínky v dílech tehdejších pisatelů. Přesto jsou však tato svědectví pro nás důležitá, protože z nich přeci jen lze alespoň částečně vysledovat praxi církve prvních dob. Jako zástupce si uvedeme svědectví čtyř biskupů, která pochází ze 3., 4. a 6. století, abychom tak měli doloženou praxi přijímání Těla Páně v průběhu více staletí.

¹² Srov. KUNETKA: op. cit., 184–185.

¹³ SOUKUP Em[ilián]: Eucharistie prvních křesťanů, in: Na hlubinu, revue pro vnitřní život 4 (1935) 209.

¹⁴ Srov. POLC Jaroslav: Svaté přijímání na dlaň ve starokřesťanské době, in: Teologické texty 5 (1995) 168–169.

1.3.1 Historická svědectví

Svědectví sv. Cypriána z Kartága

Jednu ze zmínek můžeme najít u sv. Cyprián z Kartága v jeho díle *O odpadlících* (De lapsis). Sv. Cyprián žil ve 3. století a byl biskupem v Kartágu. V této době byla církev pronásledována císaři Deciem a Valeriánem. Protože se někteří křesťané pod nátlakem zřekli své víry a později žádali o znovupřijetí do společenství křesťanů, musel Cyprián vést spor o tyto *odpadlé* křesťany.¹⁵ O této situaci píše ve svém díle *O odpadlících*. Vyčítá zde, že když kněz brání někomu takovému přijmout hned Tělo Kristovo *poskvrněnými rukama* (*inquinatis manibus*), nebo znečištěnými ústy pít Krev Páně, zlobí se tito věřící na něj.¹⁶ Sv. Cyprián zde sice řešil obtížnou otázku hodnosti či nehodnosti přijetí Eucharistie, nám však tento text dosvědčuje, že věřící využívali k přijetí Těla Páně ruce, jinak by se o nich sv. Cyprián nezmiňoval. Sv. Cyprián zde však neměl na mysli špinavé ruce a ústa v pravém smyslu slova, nýbrž symbolické znečištění hříchem.

Svědectví sv. Cyrila Jeruzalémského

Další cenné svědectví nám v souboru katechezí, kterými připravoval katechumeny na křest, poskytuje sv. Cyril Jeruzalémský, biskup v Jeruzalémě, který žil ve 4. století.¹⁷ V páté katechezi vysvětluje katechumenům, jak mají přistupovat ke svatému přijímání:

„Přicházejíce (k přijímání), nepřistupuj s plody natažených rukou, ani s roztaženými prsty, ale (přistupuj) když jsi učinil levou (rukou) trůn pravé (tak), že bude moci přijmout Krále, a když jsi vyhloubil dlaň pravé (ruky tak), aby přijala tělo Kristovo, řekni amen. Nyní, když jsi opatrně posvětil oči dotekem svatého těla, přijmi, dávaje pozor, abys z něho něco nepromrhal. Neboť co bys promrhal, to bys pocítil jako ztrátu na vlastním údu. Řekni mi, když by ti někdo dal kousky zlata, nedržel bys (je) s veškerou opatrností, dávaje pozor, abys něco z nich nepromrhal a neztratil? Nebudeš tedy dávat s co největší opatrností pozor na to, co je drahocennější než zlato a drahé kamení, aby (ani) drobek neupadl?“¹⁸

¹⁵ Srov. KRAFT Heinrich: Slovník starokřesťanské literatury, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 74–75.

¹⁶ Srov. CYPRIÁN [Cyprianus]: De lapsis 22, 484 (PL 4, 498).

¹⁷ Srov. KRAFT: op. cit., 81–82.

¹⁸ CYRIL JERUZALÉMSKÝ: Mystagógické katechese, Velehrad: Refugium, 1997, 66.

Z tohoto textu je zřejmé, že v době, kdy žil sv. Cyril Jeruzalémský, byla běžná praxe přijímat Tělo Kristovo na ruku. Sv. Cyril nám zde dokonce popisuje i způsob, jakým měli věřící ruce nastavovat. Tento text má bezpochyby význam pro dnešní dobu také v tom, že krásně popisuje, s jakým vnitřním postojem mají věřící Tělo Páně přijímat, s velkou úctou a bdělostí.

Svědectví sv. Basila Velikého

Také sv. Basil Veliký, biskup v Cesareji v Kappadokii a zároveň vynikající teolog, který žil rovněž ve 4. století¹⁹, v dopise určeném patricii Caesarii, ve kterém věnuje pozornost svatému přijímání, vydává cenné svědectví o tom, že se v jeho době přijímalo na ruku, když píše: „I v kostele totiž podává kněz část, kterou si přijímající ponechá plným právem, a pak si ji vlastní rukou podá do úst.“²⁰

Svědectví sv. Cézarea

Rovněž sv. Cézarius, arcibiskup v Arles²¹, v 6. století píše:

„Všichni muži, když chtějí přijímat, umyjí si ruce; a všechny ženy rozprostřou čistá plátna, na nichž přijmou tělo Kristovo. Není těžké, co říkám, bratři, tak jako si muži vodou umývají ruce, tak ať si z almužen umyjí svá svědomí. Podobně i ženy, jako rozprostírají čisté plátno, na kterém přijímají tělo Kristovo, tak ať představí cudné tělo a čisté srdce, aby mohly přijmout s dobrým svědomím Kristovy svátosti.“²²

V tomto textu se objevuje hned několik skutečností, a sice spojitost přijímání s nutností mít připravené ruce, a to u mužů omytím a u žen dokonce rozprostřením čistého plátna. Dále arcibiskup zdůrazňuje nutnost mít před přijetím svátosti čisté srdce a svědomí.

1.4 Vývoj v přijímání Eucharistie

V předchozí kapitole jsme se zabývali způsobem přijímání Eucharistie. Tomuto tématu se budeme věnovat i nadále. Souvisí s tím však ještě jeden moment, kterým je

¹⁹ Srov. KRAFT: op. cit., 60–62.

²⁰ BASIL VELIKÝ [Basili Magni]: Ad Caesariam patriciam, de communione, 93, 59 (PG 32, 486).

²¹ Srov. SCHAUBER Vera, SCHINDLER Hanns Michael: Rok se svatými, 3. vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 444.

²² CÉZARIUS [Caesarius]: Sermones de sanctis, 229, 5 (PL 39, 2168).

četnost přijímání Eucharistie věřícími. Proto musíme nyní dát tyto dvě skutečnosti do souvislosti.

Zatímco v prvních staletích je přijímání Eucharistického pokrmu věřícími běžnou součástí slavení Večeře Páně, od konce 4. století začíná ke svatému přijímání přistupovat na mnoha místech stále méně věřících.²³ Hlavním důvodem k tomuto jednání nebyl úpadek zbožnosti věřících, ale naopak jejich rostoucí ostych a úcta.²⁴ Z podobného důvodu se také postupně začal vytrácet starobylý zvyk podávání posvěcené hostie na dlaň věřících.²⁵ Na synodu v Rouenu byl kolem roku 878 vydán předpis, který říkal, že nikdo nemá pokládat Eucharistii na ruku laikům, ale pouze do jejich úst. Můžeme však předpokládat, že tento nový způsob nebyl ihned všude praktikován, protože ještě v 10. století najdeme poznámky o laicích, kteří přijímali na ruku.²⁶ Od druhé poloviny 9. století tedy nebylo povoleno přijímat Eucharistii na ruku, ale přesto se tento způsob ještě na některých místech objevoval.

Předpis o podávání Eucharistie do úst byl vydán z několika důvodů. Jedním z nich byl pravděpodobně problém s mytím rukou. Také je pravděpodobné, že postupem času se začalo jevit přijímání na ruku jako málo uctivé. Stále více si věřící začínali uvědomovat, že dotýkat se něčeho rukou je privilegium a toho není naše hříšná přirozenost hodná.²⁷ K podávání přijímání do úst se přistoupilo také ze strachu, že by mohly menší kousky nebo drobečky upadnout, a tak by došlo ke zneuctění.²⁸

Ruku v ruce s rostoucí úctou k Eucharistii a strachem z přijetí této svátosti nehodně tedy věřící přijímali Tělo Páně výjimečně, a když, tak do úst a v kleče. Kolem poloviny 13. století se totiž všeobecně začalo přijímat na kolenou.²⁹

Aby se od přijímání Eucharistie věřícími neupustilo úplně, předepisuje IV. lateránský koncil roku 1215 věřícím povinnost přijímat Eucharistii alespoň jednou ročně.³⁰ Konkrétně jde o dobu Velikonoc.³¹ Tato povinnost ovšem platí dodnes, i když již věřící obvykle přijímají při každé mši svaté, které se účastní.³²

²³ „Ve spojitosti s umenšením přijímání souvisí zřejmě i upouštění od podávání pod obojí způsobou: začíná mizet kolem 12. století a počátkem 13. století se podává sv. přijímání jen pod jedinou způsobou chleba.“ POLC Jaroslav: *Posvátná liturgie*, Řím: Křesťanská akademie, 1981, 93.

²⁴ Srov. BERGER Rupert: *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, 395.

²⁵ Srov. POLC: *Posvátná liturgie*, 92.

²⁶ Srov. NOCENT Adrien: *Questioni particolari*, in: CHUPUNGCO Anscar J[...]: *Scientia Liturgica. Manuale di Liturgia. L'Eucharistia*, sv. 3., 2. vydání, Casale Monferrato: Piemme, 1999, 321.

²⁷ Srov. tamtéž, 322.

²⁸ srov. EMMINGHAUS: *op. cit.*, 143.

²⁹ Srov. POLC: *Posvátná liturgie.*, 93.

³⁰ Srov. ADAM: *op. cit.*, 46.

³¹ Srov. BERGER: *op. cit.*, 395.

³² Srov. *Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, 1994, kán. 920 § 1. a 2.

V eucharistické hostině se důraz kladl spíše na Boží velikost a transcendenci než na společenství Boží s lidem, které je vyjádřeno v hostině, ke které Bůh sám zve svou církev. Krásně to vystihuje ve svém díle Vincenzo Raffa, když v souvislosti s četností svatého přijímání píše:

„S velkou převahou byla vpravdě zdůrazňována přítomnost nekonečného Boha, před kterým nezbyvá než pokleknout a klanět se mu. Menší důraz byl však oproti tomu kladen na skutečnost svým způsobem ještě více spojenou s Eucharistickým úkonem Krista, bohočlověka, který zve k hostině, aby sám sebe dal za pokrm, nápoj a lék.“³³

Kvůli těmto nešvarům na počátku 16. století zesílilo volání po reformě, ke které došlo až díky tridentskému koncilu (1545–1563, s většími přerušeními). Liturgickou reformou se zabývalo až jeho poslední jednací období v roce 1562/1563, kdy pověřená komise sepsala všechny stávající nesprávnosti při mši. Koncil také rozhodl, že budou vydány všechny liturgické knihy. Kromě jiných za Papeže Pia V. roku 1570 vyšel Římský misál a bylo stanoveno, že je obecně závazný, tím byla předepsána jednotná liturgie. Liturgie avšak nadále zůstala spíše záležitostí kléru, kdy lid jednotlivým částem mše svaté příliš nerozuměl. Tato situace vrcholí v době baroka, kdy se mimo jiné začal vyskytovat nešvar podávání Eucharistie až po mši, aby věřící, kteří k přijímání nepřistupují, mohli dříve odejít a nemuseli čekat na ty, kteří přijímají.³⁴ Můžeme si všimnout, že v misálu z počátku 20. století se na místě, kdy by mělo nastat přijímání věřících, píše: „Potom, jdou-li někteří věřící ke svatému přijímání, podá jim, dříve než se očistí.“³⁵ V obřadu se tedy příliš nepočítá s tím, že vůbec někteří věřící k přijímání přistoupí. Pokud ano, pak se uskutečňuje podle obřadu, který je popsán v *Rituale romanum* (rozdávání svatého přijímání předchází všeobecná zpověď neboli Confiteor).³⁶ Jak už jsme napsali výše, přijímání laiků se častokrát konalo až po mši svaté. Tím byl samotný obřad přijímání oddělen od eucharistické oběti a narušilo se pouto mezi těmito úkony, které spolu souvisí.

Tento stav trval až do začátku 20. století, kdy přišlo z Vatikánu důležité opatření. Dne 20. prosince roku 1905 byl římskou kongregací vydán dekret schválený papežem Piem X. o častém přijímání, s názvem *Sacra Tridentina synodus*. Tento dekret obnovuje přání

³³ RAFFA Vincenzo: *Liturgia Eucaristica*, Roma: Edizioni Liturgiche, 2003, 567.

³⁴ Srov. ADAM: op. cit., 51.

³⁵ *Missale romanum, ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum, editio vicesima*, Ratisbonae, Romae: Pustet, 1913, Canon Missae, 259.

³⁶ Srov. *Rituale romanum, Pauli V. pontificis maximi jussu editum, editio in usum cleri provinciae pragensis adprobata*, Ratisbonae: Pustet, 1872, *Ordo administrandi, sacram communionem*, 74–77.

tridentského sněmu, aby věřící měli účast na svátostném přijímání Krista přímo při každé mši svaté. V dekretu se píše:

„Časté a každodenní sv. přijímání má býti přístupno všem věřícím křesťanům kteréhokoliv stavu a povolání, protože odpovídá zcela vůli Pána našeho, Ježíše Krista, a katolické církve. Proto nemá býti od stolu Páně vylučován nikdo, kdo ve stavu milosti a s pravým, nábožným úmyslem k němu přistupuje.“³⁷

Papež Pius X. tedy tímto dekretem opět po staletích otevřel věřícím cestu k aktivní účasti na mešní oběti.

Dne 8. srpna roku 1910 však byl vydán Římskou kongregací svátostí na rozkaz papeže Pia X. a po jeho schválení ještě jeden důležitý dokument s názvem *Quam singulari*, o věku, jenž se požaduje u dětí přistupujících k prvnímu svatému přijímání. Před vydáním tohoto dekretu se totiž k prvnímu svatému přijímání vyžadoval věk dospělejší, kdy člověk má již větší znalost víry a důkladnější duchovní průpravu. Proto papež Pius X. ve svém dekretu obnovuje rozhodnutí starších sněmů (zvláště IV. lateránského a tridentského), že věřící křesťané jsou povinni alespoň jednou do roka přistupovat ke zpovědi a ke svatému přijímání, jakmile dospěli k užívání rozumu. Dále se v dekretu mluví o tom, že jako je ke zpovědi žádoucí věk ten, kdy člověk dovede rozeznat dobré od zlého, zrovna tak je pro přijetí svatého přijímání vhodný věk, kdy je člověk schopen rozeznat chléb svátostný od chleba obyčejného. Opět se tedy jedná o věk, kdy dítě dospělo k užívání rozumu. Dále upřesňuje, že to je věk kolem sedmého roku.³⁸

Toto byly tedy dva důležité dokumenty, kterými bylo obnoveno časté a časně svaté přijímání. V následující kapitole se budeme věnovat dalším důležitým mezníkům obnovy liturgie.

1.5 Liturgické hnutí předcházející II. vatikánskému koncilu

Popsali jsme, jaké nešvary se v církvi vyskytovaly, proto není divu, že bylo stále více voláno po liturgické obnově, která byla provedena až II. vatikánským koncilem. Než se k ní dostaneme, stručně si shrneme, co jí předcházelo.

³⁷ SVATÁ ŘÍMSKÁ KONGREGACE: Dekret *Sacra Tridentina synodus* (ze dne 20. prosince 1905), in: ŽÁK Fr[antišek]: Dekret sv. římské kongregace koncilu o každodenním sv. přijímání, Praha: Knihtiskárna družstva Vlast, 1909, 25; AAS 2 (1910) 894–898.

³⁸ Srov. KONGREGACE SVÁTOSTÍ: Dekret *Quam singulari* (ze dne 8. srpna 1910), in: Dekret *Quam singulari* o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání, Brno: Československá akciová tiskárna, 1929, 6–15; AAS 2 (1910) 577–583.

Bylo to liturgické hnutí, které je souhrnným názvem pro snahy, které od 19. století usilují o opětovné učinění bohoslužby sjednocujícím středem církevní obce. První vlna vychází z osvícenství a jeho pastoračních impulzů. Tato vlna však byla utlumena náporom romantismu, který se snažil historii staré církve pojmout v nezměněné podobě. Jeho hlavními nositeli byla opatství ve Francii, zvláště opatství v Solesmes v čele s opatem Guérangerem, a významně probíhalo také v Německu.³⁹ Na počátku 20. století hnutí velmi podpořil papež Pius X. svým motu proprio *Tra le sollecitudini* z 22. listopadu 1903 o církevní hudbě, ve kterém vyzývá „aby věřící zase byli činněji účastni církevních obřadů“.⁴⁰ Po krizi liturgického hnutí během druhé světové války převzali vedení sami biskupové. Papež Pius XII. pak v encyklice *Mediator Dei*⁴¹ z roku 1947 zásadně uznal všechny reformní liturgické snahy.⁴² Tím byla otevřena cesta pro všeobecnou reformu liturgie, kterou zahájil Jan XXIII. ohlášením všeobecného koncilu dne 25. ledna 1959.

1.6 Liturgická reforma provedená II. vatikánským koncilem

Liturgická reforma provedená II. vatikánským koncilem byla vyústěním hnutí, které probíhalo již v 19. století a v první polovině století 20. Díky tomuto hnutí a jeho přípravným pracím pak mohl na II. vatikánském koncilu vzniknout důležitý dokument o liturgii, o němž je pojednáno následně.

1.6.1 Konstituce *Sacrosanctum Concilium*

Jako první koncilní dokument byla přijata Konstituce o liturgii *Sacrosanctum Concilium*. „Obsahovala důležité výpovědi o podstatě a významu liturgie a vytyčila milníky pro budoucí zásadní reformu liturgie.“⁴³

Tato konstituce poskytuje důležitou výpověď o smyslu liturgické obnovy, když konstatuje, že liturgie „obsahuje složku neměnnou, ustanovenou Bohem, a části podléhající změnám. Tyto části se postupem času mohou, nebo dokonce musí měnit, jestliže do nich

³⁹ Srov. BERGER: op. cit., 142–143.

⁴⁰ PIUS X.: Motu proprio *Tra le sollecitudini* (ze dne 22. listopadu 1903), in: ČALA Antonín: Duchovní hudba, Olomouc: Krystal, 1946, 209; ASS 36 (1903) 329–339.

⁴¹ Srov. PIUS XII.: Encyklika *Mediator Dei* (ze dne 20. listopadu 1947), in: AAS 39 (1947) 521–595.

⁴² Srov. ADAM: op. cit., 58.

⁴³ Tamtéž, 62.

proniklo něco, co docela neodpovídá vnitřní povaze liturgie, nebo jestliže zastaraly.“⁴⁴ Tato obecná formulace má být povzbuzením k tomu, aby byla neustále zkoumána pravdivost liturgie.

Dále se v tomto článku píše o tom, z jakého důvodu a v jakém smyslu mají být liturgické texty a obřady obnovovány. „Texty a obřady je třeba při této obnově upravit tak, aby jasněji vyjadřovaly to svaté, čeho jsou znamením. Pro křesťanský lid by měly být snadno srozumitelné, pokud je to možné; lid by měl na nich mít účast plnou, aktivní a v duchu společenství.“⁴⁵ Koncil tedy preferuje srozumitelnost a aktivní účast lidu.

Rozhodující význam pro uskutečnění závěrů koncilu však mělo ustanovení komise *Consilium ad exsequendam constitutionem de sacra liturgia* (Rada k provádění konstituce o svaté liturgii) motu proprio Pavla VI. z 25. ledna 1964. Tato rada (a její pokračovatelé) vydala především prováděcí instrukce ke konstituci *Sacrosanctum Concilium*, instrukce o překladu liturgických textů pro slavení s lidem a liturgické knihy. Roku 1969 byla Rada k provádění konstituce o svaté liturgii včleněna jako zvláštní komise do Kongregace pro bohoslužbu, roku 1970 však byla rozpuštěna a její úlohu převzaly jiné pracovní skupiny.⁴⁶ Řekli jsme si tedy něco k liturgické reformě obecně, nyní se zaměříme konkrétně na to, z jakých příčin, jakým způsobem a kdy byla řešena otázka podávání Eucharistie na ruku.

1.7 Rozhodnutí Apoštolského stolce ohledně podávání na ruku

Konstituce o liturgii o přijímání na ruku výslovně nemluví, na počátku liturgické reformy se však v některých zemích, především v Německu, Holandsku, Belgii a Francii, začala vyskytovat tendence podávat proměněné hostie věřícím do ruky. Tento zvyk se šířil velmi rychle. Biskupské konference těchto zemí shledávaly jako obtížné zavedený zvyk zastavit, a proto se obracely na Apoštolský stolec. Ten se tedy touto otázkou začal zabývat. Protože dotazy neustávaly, papež rozhodl, že se má udělit povolení podávat Eucharistii na ruku těm biskupským konferencím, které o to požádají, avšak s nutnými bezpečnostními opatřeními a pod jejich dohledem. Povolení bylo uděleno biskupským konferencím Německa a Belgie. Avšak vzhledem k ostrým protestům některých lidí se papež Pavel VI. rozhodl povolení dočasně pozastavit a provést anketu mezi všemi biskupskými konferencemi. Aby si papež udělal přesnější obraz o této situaci, byl předsedům

⁴⁴ DRUHÝ Vatikánský koncil: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 133–171, čl. 21.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Srov. ADAM: op. cit., 63–65.

biskupských konferencí jednotlivých zemí v říjnu roku 1968 zaslán dopis se žádostí, aby byl problém biskupskou konferencí dané země diskutován a aby se o této otázce svobodně a tajně hlasovalo. Dopis obsahoval mimo jiné také argumenty, které mluvily pro a proti přijímání na ruku, a přesně stanovené otázky, o kterých se má hlasovat.⁴⁷

Zde uvádíme otázky, které byly biskupským konferencím položeny, a také jejich výsledky, abychom si udělali jasnou představu o tom, co bylo projednáváno a k jakým závěrům se došlo.

„12. března 1969 ukázal výsledek dotazování následující obraz:

Odevzdané hlasy: 2136.

1. otázka: Má být vyhověno žádosti, aby kromě tradičního způsobu přijímání bylo dovoleno také přijímání na ruku?

ano: 567; ne: 1233; ano s výhradou: 315; zdrželo se: 21, dohromady: 2136.

2. otázka: Má být tento nový ritus vyzkoušen nejprve v malých společenstvích se svolením ordináře?

ano: 751; ne: 1215; zdrželo se: 70; dohromady: 2036.

NB: Chybělo 100 hlasů Francouzské biskupské konference, která o tomto bodě nehlasovala.

3. otázka: Věříte, že věřící po odpovídající katechetické výuce tento nový ritus vhodně přijmou?

ano: 823; ne: 1185; zdrželo se: 128; dohromady: 2136.⁴⁸

1.7.1 Instrukce *Memoriale Domini*

Poté, co byla v celé církvi provedena tato anketa, vydala Kongregace pro bohoslužbu z rozhodnutí papeže dne 29. 5. 1969 instrukci *Memoriale Domini*, která nás zpravuje o rozhodnutí papeže v této záležitosti. Papež Pavel VI. tento způsob podávání Eucharistie na ruku obecně nezavedl, neboť z výsledků ankety vyplývá, že většina biskupů byla proti obecnému zavedení tohoto staronového způsobu přijímání. Ponechává však na vůli biskupských konferencí těch zemí, kde přijímání na ruku zapustilo kořeny, aby po důkladném prostudování této otázky a na základě tajného hlasování s výsledkem alespoň dvoutřetinové většiny kladných hlasů a po následném schválení Apoštolským stolcem zavedly přijímání na ruku na svém území jako druhou formu vedle přijímání do úst.⁴⁹

⁴⁷ Srov. BUGNINI Annibale: Die Liturgie-reform 1948–1975. Zeugnis und Testament, Freiburg: Herder, 1988, 673–676.

⁴⁸ Tamtéž, 681.

⁴⁹ Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: Instrukce *Memoriale Domini* (ze dne 29. května 1969), in: AAS 61 (1969) 545.

Přílohou instrukce *Memoriale Domini* je vzor dopisu předsedům biskupských konferencí, který je odpovědí na žádost o dovolení udělovat svaté přijímání věřícím na ruku. V něm jsou uvedeny normy, které je třeba při zavádění staronového způsobu přijímání zachovávat. Těmto normám se však budeme věnovat ještě později.

S využitím této obnovené možnosti některé biskupské konference neotálely. Ještě v témže roce jí využily biskupské konference například v Německu, Belgii, Holandsku, Francii, Švýcarsku, Lucembursku. V následujících pěti letech se k nim přidalo také Rakousko, Kanada, Japonsko, Nigerie, Indonésie, Chile a další. V roce 1975 pak Austrálie, Portugalsko, Oceánie a Mali. V roce 1977 této možnosti využily Spojené státy americké a v roce 1987 Čína. Česká republika pak v roce 1998. Naopak Biskupská konference Slovenska o tuto možnost dosud nepožádala.

Uvedli jsme však pouze vybrané země, jejich počet je mnohem vyšší. Vyplývá z toho tedy, že se možnost přijímat Eucharistii na ruku rozšířila po celém světě, ne pouze v Evropě, a nejde o záležitost ojedinělou.

1.7.2 List Jana Pavla II. *Dominicae Cenaе*

Důležitým pokoncilním dokumentem, ve kterém se mluví o podávání na ruku je rovněž list papeže Jana Pavla II. biskupům s názvem *Dominicae Cenaе* z roku 1980 – o eucharistickém tajemství a úctě. Jan Pavel II. zde píše mimo jiné o tom, že v některých krajích bylo dovoleno podávání Eucharistie na ruku. V souvislosti s tím však zmiňuje, že dochází k některým bolestným případům neuctivosti k Eucharistii. Proto znovu zdůrazňuje povinnost pastýřů církve, aby se starali o správný přístup věřících k Eucharistii. Píše však, že se tím nechce nijak dotknout těch, kteří přijímají Eucharistického Krista, tam kde to je dovoleno, na ruku a činí tak v duchu hluboké úcty a zbožnosti.⁵⁰

Z tohoto úryvku lze vidět, že Jan Pavel II. nepovažoval způsob přijímání Eucharistie na ruku jako takový za špatný, ale odsuzoval neúctu k Eucharistii, která se v něm může snáze projevit.

⁵⁰ Srov. JAN PAVEL II.: List *Dominicae Cenaе* (ze dne 24. února 1980), in: AAS 72 (1980) 141.

1.7.3 Normy dané Apoštolským stolcem

Shrňme si nyní normy, které uložil Apoštolský stolec a které je třeba zachovat při obnovení způsobu přijímání Eucharistie na ruku. Jedná se o zjednodušený výtah z dopisu biskupským konferencím, který tvoří přílohu instrukce *Memoriale Domini*.

- 1) Nový způsob podávání Eucharistie nesmí být zaveden způsobem, který by vyloučil tradiční podávání do úst.
- 2) Je třeba provést vhodnou katechezi, aby věřící přesně porozuměli významu gesta ruky a spojili ho s úctou vůči přijímané svátosti.
- 3) Je třeba dát pozor na to, aby hostie neupadla nebo aby se nerozptýlily úlomky Eucharistického chleba, a také na čistotu rukou a na dobré držení ruky podle zvyklostí různých lidí.
- 4) V případě, že se podává svaté přijímání namáčením, není nikdy dovoleno podávat věřícím na ruku hostii omočenou v Ježíšově Krvi.⁵¹

Všeobecné pokyny k Římskému misálu upravují přijímání Těla Kristova stanovením, že pokud se podává „pouze pod způsobou chleba, kněz ukáže každému zvlášť poněkud pozdviženou hostii se slovy: *Tělo Kristovo*. Přijímající odpoví: *Amen* a přijme svátost do úst, nebo kde je to dovoleno, na ruku, podle vlastního rozhodnutí. Když přijímající dostane Tělo Kristovo, hned je přijme.“⁵² Ještě důraznější upozornění na okamžité přijetí svátosti najdeme v instrukci *Redemptionis sacramentum*, která vyzývá, ať „se velmi pečlivě dbá na to, aby přijímající vložil hostii do úst ihned před udílejícím, aby se nikdo nevzdálil a nenesl Eucharistii v ruce.“⁵³

Dnes by již zřejmě nikoho nenapadlo, že by si mohl vzít sám hostii z ciboria nebo Krev Páně z oltáře, ale protože se v prvních staletích za určitých okolností tento jev vyskytoval⁵⁴, *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* pamatují i na toto ustanovení, když se v nich píše: „Není dovoleno, aby si věřící sami brali Tělo Páně a posvátný kalich, tím méně aby si je podávali mezi sebou z ruky do ruky.“⁵⁵ Vysvětlíme si, proč tomu tak je. Celebrant i věřící sice přijímají pokrm, který je pro všechny naprosto stejný: Tělo Kristovo a Krev Kristova, rozdíl je však ve službě. Stejně tak, jako při Poslední večeři to byl Ježíš, kdo rozdával chléb a podával kalich, je i kněz tím, kdo rozdává svaté přijímání. Kdyby si věřící sami brali proměněný chléb nebo víno z kalicha, bylo by to v rozporu s tímto řádem. Také

⁵¹ srov. MD, 546–547.

⁵² KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* (ze dne 20. dubna 2000), Praha: Česká biskupská konference, 2003, čl. 161.

⁵³ KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: Instrukce *Redemptionis sacramentum* (ze dne 25. března 2004), Praha: Česká biskupská konference, 2005, čl. 92, in: AAS 96 (2004) 549–601.

⁵⁴ srov. BERGER: op. cit., 396.

⁵⁵ VPŘM, čl. 160.

by nebylo náležitě zdůrazněno, že jde o Boží dar, ve kterém se nám dává samotný Kristus.⁵⁶ Tímto tématem se podrobněji zabývá Robert Taft ve své knize *Život z liturgie*, kde píše:

„Všeobecným pravidlem eucharistických obřadů po celou dobu středověku, jak na Východě, tak na Západě, bylo, že přijímání eucharistie nebylo chápáno jako skutečnost, kterou si někdo *bral* (a to ani u kněží). Eucharistie byla *dávána a přijímána*. Důvodem je to, že eucharistie je současně službou, darem a sdílením a jako taková je vysluhována tomu, kdo ji přijímá, prostřednictvím někoho druhého.“⁵⁷

Tvrzení, že Eucharistie byla ve středověku jak na Východě, tak na Západě dávána a přijímána, a to i u kněží, dokládá Taft texty z latinských pramenů, byzantských pramenů, středověkých koptských a východních syrských pramenů. Za všechny zde uvedeme popis procesu přijímání z liturgické knihy *Ordo Romanus* z 8. století, kterou Robert Taft uvádí za latinské prameny. Jáhen podle tohoto svědectví přináší Eucharistii papeži sedícímu na katedře, arcijáhen nebo podjáhen mu podává kalich, poté biskupové a presbyteři přistupují k papeži, aby z jeho rukou přijali proměněný chléb. Jeden z biskupů nebo kněží podává kalich dalším biskupům, kněžím a jáhnům a jáhen v určitou dobu podává kalich nositelům nižších svěcení. Potom lid dostává proměněný chléb od papeže nebo od biskupů a kněží a jáhni mají na starost kalich.⁵⁸

V dnešním římském obřadu již není počítáno s tím, že by se Tělo a Krev Páně podávaly nejen věřícím, ale také nositelům svěcení. Ti si je povětšinou berou sami. Souvisí to s mnoha okolnostmi a řešení není jednoduché, nebudeme se tím tedy v této práci dále zabývat, protože to ani není její přímou náplní. Chtěli jsme pouze vysvětlit, proč je tak důležité, aby věřícím byly Tělo a Krev Páně podávány a ne, aby si je brali sami. Je tak lépe vyjádřeno a symbolizováno, že jde o Boží dar.

⁵⁶ Srov. RAFFA: op. cit., 565.

⁵⁷ TAFT Robert F[rancis]: Přijímání eucharistie: pozapomenutý symbol?, in: *Život z liturgie. Tradice Východu i Západu*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008, 143. Jde o rozšířenou studii, jejímž pramenem je originální text: Receiving Communion – A Forgotten Symbol?, in: *Worship*, 57 (1983), s. 412–418.

⁵⁸ Srov. *Ordo Romanus primus*, čl. 106–121, in: ANDREU, M[...] (ed.): *Les Ordines romani du haut moyen-âge, II, Spicilegium sacrum Lovaniense* (23), Université Catholique, Louvain: 1948, 101–106.

1.7.4 Možné způsoby udílení svatého přijímání

Toto byly tedy normy týkající se podávání a přijímání Eucharistie na ruku, nyní si ještě shrneme, jakými způsoby je možné v římskokatolické církvi přijímat Tělo a Krev Páně. Samozřejmě po splnění podmínek, které musí být dodrženy pro přistoupení k jakékoliv svátosti a které upravuje Kodex kanonického práva: „Posvátní služebníci nesmějí odmítnout svátosti těm, kdo o ně vhodně žádají, jsou řádně připraveni a právo jim nezakazuje jejich přijetí.“⁵⁹ Kodex však uvádí také překážky, které zabraňují možnosti přijmout svaté přijímání: „K svatému přijímání se nepřipustí exkomunikovaní a trestaní interdiktum po uložení těchto trestů rozhodnutím nebo po jejich úředním zjištění; rovněž se nepřipustí ti, kdo tvrdošijně setrvávají ve zjevném těžkém hříchu.“⁶⁰

Způsoby, kterými je možné, po splnění různých zásad, přijímat Tělo a Krev Páně v římskokatolické církvi⁶¹:

- 1) Přijímání pod jednou způsobou jen Těla Páně – všude do úst a kde je to dovoleno, také na ruku, podle vlastního rozhodnutí.
- 2) Přijímání pod jednou způsobou jen Krve Páně – platí pro nemocného, který nemůže přijmout hostii.
- 3) Přijímání pod obojí způsobou Těla a Krve Páně zvlášť
 - podáním Těla Páně do úst nebo na ruku
 - podáním Krve Páně napitím z kalicha, nebo trubičkou, nebo lžičkou.⁶²
- 4) Přijímání Těla a Krve Páně namáčením hostie – v tomto případě je to možné pouze do úst.

Protože se však většinou podává svaté přijímání pouze pod způsobou chleba a pouze v některých případech pod obojí způsobou, zastavíme se ve stručnosti ještě u této problematiky. Ve *Všeobecných pokynech k římskému misálu* se píše, že plněji je vyjádřeno svátostné znamení, když se podává pod obojí způsobou, ale zároveň se zde připomíná, že podle katolické víry i pod jednou způsobou se přijímá celý a úplný Kristus jako pravá svátost.⁶³ Dále *Všeobecné pokyny k římskému misálu* upravují přijímání pod obojí způsobou takto:

⁵⁹ kán. 843 § 1 CIC.

⁶⁰ kán. 915 CIC.

⁶¹ Srov. VPŘM, čl. 161 a 286–287.

⁶² „Pokud jde o podávání svatého přijímání věřícím laikům, mohou biskupové vyloučit způsob přijímání trubičkou nebo lžičkou tam, kde to nepatří k místním zvyklostem (...)“. RS, čl. 103.

⁶³ Srov. VPŘM, čl. 281.

„Diecézní biskup (...) má také pravomoc dovolit přijímání pod obojí způsobou, kdykoli se to zdá být vhodné, knězi, jemuž je svěřeno nějaké společenství jako duchovnímu pastýři, pokud jsou věřící dobře poučeni a nehrozí nebezpečí zneuctění svátosti nebo nesnadného provedení pro velké množství účastníků či z jiného důvodu.“⁶⁴

Například v Arcidiecézi pražské arcibiskup kardinál Miloslav Vlk vydal *Směrnici pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské*, ve které se píše:

„Pod obojí způsobou je možno podávat svaté přijímání v podstatě ve všech situacích, které právo dovoluje. Naši biskupové tuto nejširší variantu využití možností schválili. Je při tom třeba dbát obecných zásad, že totiž přijímající se může svobodně rozhodnout, zda bude přijímat pod jednou způsobou nebo pod obojí. (...) Dále je třeba dbát zásady, že při velkém množství přijímajících se podává namáčením, a nikoliv napitím z kalicha.“⁶⁵

O postoji, který mají věřící při přijímání zaujmout, mluví *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* takto: „Věřící přijímají vkleče nebo vstoje, podle pokynů biskupské konference; přijímají-li vstoje, doporučuje se před přijetím svátosti nějaký, těmito pokyny stanovený projev úcty.“⁶⁶ V pražské arcidiecézi i ve všech římskokatolických diecézích v České republice je možno přijímat Tělo Páně vstoje i vkleče.⁶⁷

Je možné si všimnout, že věřící v České republice přijímají převážně vstoje. Kardinál Miloslav Vlk v článku *Eucharistie v některých pokoncilních dokumentech* píše, že se možná v České republice klade malý důraz na povinný projev úcty k eucharistii, zvláště při svatém přijímání proto, že věřící bezprostředně před přistoupením k eucharistii klečí, což v jiných zemích není.⁶⁸ Vzhledem k tomu, že je předepsán povinný projev úcty k Eucharistii, dále kardinál Vlk píše, že bude „vhodné, aby přijímající – pokud jim to věk a zdraví nebo vůbec situace při přístupu dovoluje – před přistoupením ke svatému přijímání poklekli (ovšem ne těsně před knězem)“.⁶⁹

⁶⁴ Srov. VPŘM, čl. 283.

⁶⁵ ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Směrnice pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské (ze dne 27. října 2008), č.j.: 6795/2008, in: ACAP 11 (2008) 3, příloha str. 11.

⁶⁶ VPŘM, čl. 160.

⁶⁷ Srov. ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Směrnice pro udílení svátostí...

⁶⁸ Srov. VLK Miloslav: Eucharistie v některých pokoncilních dokumentech, č.j.: 328/98, in: ACAP 2 (1998)

3.

⁶⁹ Tamtéž.

2 Zavedení možnosti přijímat Eucharistii na ruku na území ČBK

V předchozí části práce jsme se obeznámili se skutečnostmi, díky kterým bylo vůbec účelné zahájit jednání o zavedení možnosti podávat Eucharistii na ruku také v České republice. Po prozkoumání těchto skutečností se dostáváme k řešení problematiky obsažené v názvu bakalářské práce.

Než bylo o možnost podávat v České republice Eucharistii také na ruku požádáno, proběhlo mezi biskupy mnoho diskuzí. O výsledcích nás zpravují zápisy z jednání České biskupské konference. První zmínku o tématu podávání Eucharistie na ruku je možné doložit zápisem z jednání biskupské konference⁷⁰, které proběhlo 16. 7. 1990. Zde bylo rozhodnuto, že „vzhledem k tomu, že při podávání svatého přijímání není možné rozlišovat cizince a české věřící, je vhodné umožnit přijímání na ruku tomu, kdo o to nastavením dlaně požádá“.⁷¹ Dále na zasedání biskupské konference v roce 1991 a 1995 byla diskutována otázka zavedení možnosti přijímání vedle zaběhnutého způsobu také na ruku, ale v obou případech bylo hlasováním rozhodnuto, že se zatím nebude o zavedení této možnosti na území České a Moravské církevní provincie žádat.⁷²

K důležitému zlomu došlo teprve na 22. zasedání České biskupské konference konaném ve dnech 3. – 4. 7. 1997 na Velehradě, kdy se biskupové po obsáhlé diskuzi rozhodli požádat Apoštolský stolec o povolení podávat svaté přijímání na ruku.⁷³ Bylo dohodnuto, že jakmile přijde z Říma povolení, budou nejprve prováděny katecheze o podávání Eucharistie na ruku.⁷⁴

O toto povolení bylo požádáno dopisem ze dne 7. 7. 1997 zaslaným do Vatikánu na Kongregaci pro bohoslužbu a svátosti, který podepsal tehdejší předseda České biskupské konference kardinál Miloslav Vlk. V říjnu roku 1997 přišla odpověď, ve které byl udělen souhlas s tím, aby byla v českých diecézích dána možnost podávat svaté přijímání věřícím

⁷⁰ Do roku 1993 ČMS BK ČSFR (Českomoravský sbor biskupské konference ČSFR), 30. 3. 1993 byla se souhlasem Apoštolského stolce ustanovena Česká biskupská konference, srov. KETTNER Jiří: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha: Zvon, 1993, 144.

⁷¹ Zápis ze zasedání ČMS BK ČSFR (ze dne 16. červenec 1990), elektronický archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, Praha – Hradčany.

⁷² Srov. Zápis ze zasedání ČMS BK ČSFR (ze dne 14. května 1991), elektronický archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, Praha – Hradčany a Zápis z 12. zasedání ČBK (ze dne 25. – 26. dubna 1995), archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, sv. ČBK II AA2a, Praha – Hradčany.

⁷³ Srov. ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Podávání svatého přijímání na ruku, čj. 4337/1997, ACAP 12 (1997), in: Právní normy Arcidiecéze pražské z let 1991–2002, Praha: Arcibiskupství pražské, 2002, 12.

⁷⁴ Srov. Zápis z 22. zasedání ČBK (ze dne 3.–4. července 1997), archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, sv. ČBK II AA2a, Praha – Hradčany.

také na ruku, při zachování norem popsaných v instrukci *Memoriale Domini* a zvláště v dopisu předsedům biskupských konferencí.⁷⁵ Druhý možný způsob přijímání Těla Páně, totiž na ruku, byl zaveden na území České biskupské konference od první neděle postní roku 1998 a byl k tomu vydán pastýřský list biskupů, který tvoří přílohu této práce.⁷⁶ Píše se v něm:

„Jak bylo už dříve oznámeno, odpověděla vatikánská Kongregace pro bohoslužbu a svátosti kladně na žádost České biskupské konference o dovolení možnosti podávat věřícím svaté přijímání – kromě tradičního způsobu do úst – i na ruku. (...) Od nynějška, kdy vyhlašujeme účinnost tohoto dovolení, jsou na území České republiky dovoleny oba způsoby přijímání eucharistie: jak do úst, tak na ruku. A každý věřící má plné právo sám volit ten z obou způsobů, který pro sebe považuje za vhodný.“⁷⁷

Tomuto zavedení předcházely katecheze o Eucharistii, o podmínkách jejího přijetí, o eucharistické účtě, o pokání a o svátosti smíření. Věřící byli seznámeni s textem dopisu Kongregace pro bohoslužbu a svátosti a byli také poučeni, jak se Eucharistie na ruku přijímá.

2.1 Svědectví přímého účastníka

Abychom tyto stručné záznamy z dřívějších let doplnili podrobnějšími informacemi, využili jsme možnosti dotázat se přímého účastníka těchto jednání z řad biskupů⁷⁸ na to, jaké argumenty zazněly při diskuzích, zda požádat, či nepožádat o povolení podávat Eucharistii na ruku na území České republiky. Jako hlavní argumenty proti rozhodnutí požádat Apoštolský stolec o tento souhlas, byly tenkrát uváděny tyto: mohlo by dojít ke zneuctění, dále riziko, že by si někdo z věřících mohl odnést Eucharistii do lavice, a také problém případných špinavých rukou věřících. Naopak na druhé straně stál argument, že je potřeba, aby svaté přijímání donášeli nemocným nejen kněží, ale také laici. A když už se Eucharistie dotýkají při této službě, mohou se jí také dotýkat, když sami přijímají. Dalším důležitým argumentem hovořícím pro požádání o možnost přijímání na ruku byla ta skutečnost, že do České republiky, zvláště pak do Prahy, přijíždí mnoho

⁷⁵ Srov. MEDINA Georgius, ANGELO Gerardus: Dopis Kongregace pro bohoslužbu a svátosti pro diecéze České republiky, ACAP 12 (1997), in: Právní normy Arcidiecéze pražské z let 1991–2002, Praha: Arcibiskupství pražské, 2002, 12–13.

⁷⁶ V příloze této práce uvádíme pastýřský list biskupů Arcidiecéze pražské. Ostatní diecéze obdržely pastýřský list svého biskupa s podobným obsahem.

⁷⁷ VLK Miloslav a biskupové Arcidiecéze pražské: Pastýřský list na 1. neděli postní 1998, č.j.: 341/1998, in: ACAP 2 (1998) příloha 1.

⁷⁸ Jeho jméno zůstává v anonymitě z důvodu zachování pravidla nezveřejňování těchto údajů.

zahraničních turistů, kteří jsou většinou na praxi přijímání na ruku zvyklí. Při přijímání se pak musí kněží s cizinci obtížně dorozumívat o způsobu, který zvolí pro podání, a to činí tento obřad nedůstojným. Svou roli hrál také argument, že v prvních staletích se podle odkazu Krista také podávala Eucharistie na ruku, a byl by to tedy pouze návrat k původní praxi.

Dotázaný biskup se rovněž zmínil o podmínkách, za kterých se podle rozhodnutí České biskupské konference měla do Vatikánu podat žádost o možnost přijímat Tělo Páně na ruku. První podmínkou bylo zachování dobrovolnosti, o které mluví již instrukce *Memoriale Domini*. To znamená, že mělo být zachováno právo, aby se každý mohl svobodně rozhodnout, zda přijme do úst, či na ruku. Druhou podmínkou bylo, že před zavedením této praxe proběhne katecheze a školení pro věřící o přijímání na ruku, aby věděli, jakým způsobem mají přijímat.

Dále byl na přímého účastníka vznesen dotaz, jakou reakci zaznamenal po zavedení tohoto způsobu přijímání vedle přijímání do úst ze strany věřících a kněží. Odpovědí bylo, že nezaznamenal mnoho zvláštních reakcí. Domnívá se, že důvodem bylo to, že byla zachována dobrovolnost pro zvolení způsobu přijímání. Tam, kde byl zaznamenán nějaký odpor, bylo znovu zdůrazněno, že je třeba toto nařízení o dobrovolnosti dodržovat.

2.2 Katecheze k podávání svatého přijímání na ruku v Arcidiecézi pražské

Dříve než byla na území ČBK zavedena možnost podávat Tělo Páně věřícím vedle běžného způsobu také na ruku, proběhly ve farnostech katecheze o Eucharistii a pokání. Byla to zároveň vhodná příležitost k tomu, aby si věřící prohloubili znalosti o Eucharistii. O tom, jak katecheze probíhaly a co bylo jejich náplní, pojednáme nyní. Rozsah této práce nám nedovoluje, abychom pojednali o podobě katechezí ve všech římskokatolických diecézích. Pro představu nám postačí, když ze všech osmi vybereme jedinou, a to Arcidiecézi pražskou. V této arcidiecézi byly kněžím pro katecheze poskytnuty podklady, které jim měly pomoci ve vedení katecheze v jejich farnostech. Duchovním správcům Arcidiecéze pražské byly podklady distribuovány ve 12. čísle ACAP⁷⁹ roku 1997 spolu

⁷⁹ Interní oběžník arcidiecéze pražské, který je rozeslán všem právnickým osobám zřízeným Arcibiskupstvím pražským, jednotlivým pracovištím Arcibiskupství pražského, společenstvem zasvěceného života nebo apoštolského života na území Arcidiecéze pražské a některým dalším subjektům. Srov. ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Závazný pokyn generálního vikáře k rozesílání oběžníků *Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis* (ze dne 9. prosince 2005), č.j.: 8210/2005, in: ACAP 12 (2005) 7 příloha.

s dopisem, který informoval kněze o nové možnosti podávat svaté přijímání na ruku. Kněží byli tímto dopisem nabádáni, aby v rámci katechezí zdůraznili, že „věřící mají naprostou svobodu v tom, který způsob zvolí, a že tento způsob musí každý podávající respektovat“.⁸⁰ Dále pak, že „je třeba vést k respektování legitimní autority (biskupové, Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, papež) a nepřipustit zpochybňování legitimacy jejich rozhodnutí.“⁸¹ Součástí katechezí mělo být také teoretické, ale i praktické poučení, jak se hostie na ruku podává a jak se přijímá. Postup byl popsán v podkladech pro katechezi:

„Věřící předstoupí před kněze tak, že položí dlaně na sebe: pravák pravou dospodu a levou navrch, levák opačně. Ruce drží zhruba ve výši prsou. Kněz pozvedne hostii, řekne Tělo Kristovo a odpovídající odpoví: Amen. Poté mu kněz položí hostii na rozestřenou dlaň. Přijímající buď hned na místě uchopí hostii prsty pravé ruky (levák prsty levé ruky) a vloží si ji do úst, nebo poodstoupí krok stranou a tam postupuje stejně.“⁸²

Podklady pro katechezi také stanoví, že na ruku se má podávat „v zásadě tomu a jen tomu, kdo při přistupování ke stolu Páně obě ruce vhodně nastaví tak, aby podávající na ně Tělo Páně mohl vložit. Z podávání svatého přijímání na ruku ať nejsou vylučovány ani děti.“⁸³

Toto jsou tedy východiska pro zavedení možnosti podávat svaté přijímání věřícím také na ruku. Na následujících stránkách se budeme zabývat tím, jak na to bylo reagováno ze strany věřících a jaké se vedly veřejné diskuze.

2.3 Veřejná diskuze

Od doby, kdy bylo Českou biskupskou konferencí rozhodnuto o tom, že se požádá o povolení podávat eucharistii na ruku, rozvinula se mezi věřícími na toto téma živá diskuze a objevila se také aktivní reakce ze strany katolických duchovních. Svědčí o tom zprávy, které uveřejnila některá křesťanská periodika. V následující části se proto pokusíme načrtnout stručný obraz toho, jak se tomuto tématu vybraná křesťanská periodika věnovala.⁸⁴ Protože v této práci nemůžeme vzhledem k jejímu omezenému rozsahu

⁸⁰ ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Podávání svatého přijímání na ruku, 15.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Podávání svatého přijímání na ruku, čj. 4337/1997, in: ACAP 12 (1997) příloha.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ V práci zachycujeme období od července roku 1997, kdy bylo rozhodnuto, že se požádá Apoštolský stolec o povolení možnosti podávat eucharistii na ruku, do první poloviny roku 1998, kdy byla pastýřským listem biskupů vyhlášena možnost podávat eucharistii na ruku.

a zaměření postihnout všechna křesťanská periodika, vybrali jsme ta, která se naším tématem zabývala nejvíce a která zároveň jsou nebo byla určena široké laické veřejnosti. Patří mezi ně Katolický týdeník, Světlo – Týdeník Matice Cyrilometodějské, Mezinárodní katolický report a okrajově zmíníme také časopis AD.

2.3.1 Katolický týdeník

Prvním periodikem, o kterém budeme psát, je Katolický týdeník⁸⁵, neboť je to velmi rozšířené⁸⁶ celostátně vydávané oficiální křesťanské periodikum s církevním schválením, které vychází již od roku 1990 až do současnosti.⁸⁷

V červenci roku 1997 přináší KT krátkou zprávu o tom, že na zasedání ČBK bylo rozhodnuto, že se požádá Vatikán, aby bylo možné podávat při svatém přijímání Eucharistii též na ruku věřícího, nejen do jeho úst.⁸⁸ Ředitel tiskového střediska ČBK Miloslav Fiala byl tenkrát redakcí KT dotázán, jaké hlavní důvody k tomuto rozhodnutí vedly. Miloslav Fiala jménem ČBK odpověděl, že k tomu vedly „především pohledy hygienické. Dále pak skutečnost, že dospělý člověk si dovede podat hostii do úst sám. V neposlední řadě je změna vlastně návratem k původnímu způsobu podávání Božího těla, jak se to praktikovalo zhruba v prvním tisíciletí.“⁸⁹

Další zprávy z roku 1997, které KT přinesl, se týkaly kauzy petice katolického duchovního, o které se níže budeme zmiňovat uceleně, proto se jí nebudeme nyní zabývat.

V září roku 1997 pak KT otiskl článek Josepha Ratzingera, současného papeže a tehdejšího prefekta Kongregace pro nauku víry, s názvem *Eucharistie je středem církve*. Kardinál Ratzinger se v něm zabýval otázkou svatého přijímání – zda klečet, či stát, na ruku, či do úst. Na úvod píše: „Chtěl bych nejprve říci, že oba způsoby jsou možné, a chtěl bych požádat všechny kněze, aby se cvičili v toleranci, která uznává rozhodnutí každého člověka. Váš všechny chci rovněž požádat, abyste se cvičili ve snášenlivosti a nepodezírali toho druhého, který se rozhodl pro určitý způsob.“⁹⁰ Dále se zabývá úctou k Bohu

⁸⁵ Dále jen KT.

⁸⁶ Náklad Katolického týdeníku byl v letech 1997–1998 cca 60 000 ks týdně, v současné době je náklad cca 50 000 ks týdně. Zjištěno u zaměstnance distribuce Katolického týdeníku 15. 4. 2009.

⁸⁷ Navazuje na Katolické noviny, které vycházely do roku 1989. Vydavatel: Katolický týdeník s. r. o.

⁸⁸ Srov. FIALA Miloslav: Velehrad letos, in: Katolický týdeník 28 (1997) 5.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ RATZINGER Joseph: Eucharistie je středem církve, projev úcty při svatém přijímání může mít dvojí podobu, in: Katolický týdeník 36 (1997) 6. Překlad z německého originálu poskytl Katolickému týdeníku ČBK.

přítomnému v Eucharistii a shrnuje, že jedině, oč se musíme a smíme přít, je úcta srdce, která se sklání před tajemstvím Boha, jenž se vkládá do našich rukou.⁹¹

V prosinci roku 1997 dává KT slovo čtenářům, když otiskuje jejich názory na způsoby podávání Eucharistie. První čtenář vyjadřuje touhu vrátit se ke starobylé praxi podávání na ruku, druhý se dotazuje na správný způsob přijímání na ruku, třetí požaduje toleranci při volbě způsobu přijímání, další řeší hygienickou otázku a obavu z nákazy při podávání Eucharistie do úst, další se vrací k již zmiňované petici a poslední názor patří knězi, který vyjadřuje obavy, jež mu vyvstávají na mysl v souvislosti s povolením podávat Eucharistii na ruku. Jde především o strach, že budou po kostele ležet pohozené proměněné hostie nebo že se může dostat do rukou sektáře či satanisty a být zneužit.⁹²

V lednu roku 1998 KT článkem *Od první postní neděle můžeme přijímat i na ruku* obeznamuje čtenáře s tím, že na žádost ČBK bude druhý možný způsob přijímání Těla Páně, totiž na ruku, v naší zemi zaveden od první neděle postní roku 1998. V souvislosti s tím uveřejnil v témže článku odpovědi na otázky vztahující se k této události, které poskytl Katolickému týdeníku doc. František Kunetka, vyučující liturgiku na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.⁹³

Rozsáhlé pojednání o tomto tématu pak KT přinesl v roce 1998, po přečtení pastýřského listu biskupů ve všech diecézích, kterým se zavádí možnost přijímání na ruku v České republice. Článku na toto téma nazvanému *Místo u Ježíšova stolu* je věnována téměř celá titulní strana. P. Norbert Badal OP, tehdejší šéfredaktor KT, v tomto článku rozebírá zmíněné pastýřské listy biskupů a cituje z nich krátké úryvky. Píše, že „protože se situace v jednotlivých diecézích liší, zdůrazňují biskupové různá hlediska této možnosti.“⁹⁴ Tato hlediska se v článku snaží postihnout. Na následující druhé straně pak KT dává slovo čtenářům, když otiskuje osmnáct z více než stovky dopisů, které se týkají tématu podávání na ruku. Osm dopisů se týkalo aspektů hygienických, souvisejících s podáváním Eucharistie. Někteří věřící pak vyjádřili potěšení z toho, že bylo zavedeno podávání na ruku, jiní zase nad tímto vyjádřili smutek, reakce některých byla neutrální či respektující oba způsoby.⁹⁵ Vysoký počet dopisů adresovaných do KT nám svědčí o tom, že věřící na tuto zprávu o podávání na ruku hojně reagovali a diskuze byla živá.

⁹¹ Srov. tamtéž.

⁹² Čtenáři KT: Ještě jednou k podávání sv. přijímání, in: Katolický týdeník 49 (1997) 2.

⁹³ SVOBODOVÁ Lenka: Od první postní neděle můžeme přijímat i na ruku, in: Katolický týdeník 4 (1998) 6.

⁹⁴ BADAL Norbert: Místo u Ježíšova stolu, pastýřské listy biskupů o svatém přijímání, in: Katolický týdeník 9 (1998) 1.

⁹⁵ Čtenáři KT: K přijímání na ruku, in: Katolický týdeník 9 (1998) 2.

2.3.2 Světlo – Týdeník Matice Cyrilometodějské

Nyní se dostáváme k týdeníku Světlo⁹⁶, který se v průběhu let 1997 a 1998 k tématu přijímání Eucharistie na ruku vrací opakovaně. Tento časopis ani tak nepřináší zpravodajství o procesu schvalování tohoto způsobu přijímání v České republice, ale spíše poskytuje různá pojednání o tomto tématu obecně. Bohužel se zde vyskytují také články, u kterých je nejasný autor, proto ani zde nemůžeme poskytnout ucelené informace.

V roce 1997 časopis Světlo přináší zajímavý rozhovor s knězem, který napsal petici do Vatikánu. Krátký úryvek z tohoto rozhovoru zmíníme níže.

Dále v roce 1997 týdeník Světlo uveřejňuje prohlášení argentinského biskupa, který ve své diecézi nedovoluje přijímání na ruku. V tomto prohlášení biskup seznamuje věřící s tím, jak o otázce přijímání na ruku rozhodl papež a jak se projednávala tato možnost přijímání v Argentině. Na závěr však píše, že se v právním a disciplinárním rámci rozhodl s plným respektováním rozhodnutí, která učinili jiní biskupové ve svých diecézích, zachovat tradiční způsob svatého přijímání položením na jazyk přijímajícího a nezavádět nový ritus.⁹⁷

V 51. čísle roku 1997 přináší Světlo článek s názvem *Papežové, biskupové a teologové k přijímání na ruku*.⁹⁸ Bere v potaz psychologické hledisko svatého přijímání, hledisko historické a teologické. Tento článek má pro čtenáře však minimální hodnotu, protože jsou v něm útržkovitě uvedena různá tvrzení, u kterých většinou není jasné, kdo je jejich autorem. Pokud to jasné je a měli jsme možnost ověřit jejich zdroj, zjistili jsme, že jsou uvedeny citáty, které jsou vytrženy z kontextu, a mohou pak být chápány jinak, než zamýšlel autor.

Dále časopis Světlo otiskuje článek *Pohled do historie*⁹⁹, který se opět zabývá liturgickou reformou ve 20. století a instrukcí *Memoriale Domini*. Autor tohoto článku opět zůstává čtenářům neznámý.

V dalším článku s názvem *O způsobu vysluhování svatého přijímání*¹⁰⁰ časopis Světlo čtenáře podrobně seznamuje s instrukcí *Memoriale Domini*.

Dále pak v 6. a 7. čísle roku 1998 otiskuje článek *Přijímání na ruku*, jehož autorem je bývalý evangelický farář David Prentis, který přestoupil do katolické církve. Autor

⁹⁶ Vydává Matice cyrilometodějská v Olomouci od roku 1993 do současnosti. Náklad Týdeníku Světlo byl v letech 1997–1998 cca 14 700 výtisků týdně, v současnosti 8 400 výtisků týdně. Zjištěno u zaměstnance týdeníku Světlo 29. 6. 2009.

⁹⁷ Srov. LAISE Juan Rodolfo: Argentinský biskup nedovoluje ve své diecézi přijímání na ruku, in: Světlo 50 (1997) 13.

⁹⁸ Srov. [Bez autora]: Papežové, biskupové a teologové k přijímání na ruku, in: Světlo 51 (1997) 6–7.

⁹⁹ Srov. [Bez autora]: Pohled do historie, in: Světlo 2 (1998) 4–5.

¹⁰⁰ Srov. [Bez autora]: O způsobu vysluhování svatého přijímání, in: Světlo 3 (1998) 1–2.

v tomto článku porovnává praxi slavení Večeře Páně v evangelické církvi a v církvi katolické a dále rozebírá praxe přijímání Eucharistie na ruku i do úst a vyjadřuje svůj nesouhlas se zavedením možnosti přijímat Eucharistii na ruku.¹⁰¹

V dalším čísle je pak uveřejněn Pastýřský list pro první neděli postní, kterým arcibiskup Jan Graubner informuje o tom, že je možné přijímat Eucharistii také na ruku.¹⁰² V návaznosti na to časopis Světlo uveřejňuje dopis kněze, který informuje, že z důvodu zachování a prohloubení úcty k Nejsvětější svátosti nebude ve svých farnostech podávat Tělo Páně věřícím na ruku a z důvodu svého svědomí se nebude řídit pastýřským listem svého biskupa.¹⁰³

Týdeník Světlo, jak je zřejmé z předchozích informací, podává jednostranný obraz o způsobech přijímání Eucharistie, resp. otiskuje především příspěvky autorů, ze kterých je zřejmé, že preferují podávání Eucharistie do úst. Pak se může stát, že i přesto, že některé články mohou být kvalitní, čtenář vycítí, že mu nejsou předkládány objektivní informace, a může získat určitou nedůvěru vůči tomuto časopisu. Přesto však bylo nutné o příspěvcích tohoto časopisu k našemu tématu pojednat, protože mohly mít a jistě také měly vliv na určitý okruh věřících lidí.

2.3.3 Mezinárodní katolický report

Další pro nás relevantní časopis je Mezinárodní katolický report¹⁰⁴, který vycházel od roku 1996 do roku 2005.

V srpnu roku 1997 přinesl stručnou zprávu o tom, že ČBK rozhodla podat žádost k Apoštolskému stolci o povolení podávat Eucharistii na ruku, a dále také o již zmíněné petici, kterou se ještě budeme níže zabývat.¹⁰⁵

V lednu roku 1998 pak Mezinárodní katolický report článkem *Přijímání na ruku povoleno, ale nelze je upřednostňovat*, informuje o tom, že způsob podávání Eucharistie na ruku bude v ČR zaveden od první neděle postní roku 1998.¹⁰⁶

Pak v únoru roku 1998 otiskl názor kněze na podávání svatého přijímání na ruku, který tento způsob přijímání dává do souvislosti s hříchem, když píše, že každá poslušnost

¹⁰¹ Srov. PRENTIS David: Přijímání na ruku, in: Světlo 6 a 7 (1998) 12–13 a 12–13.

¹⁰² Srov. GRAUBNER Jan: Pastýřský list pro první neděli postní, in: Světlo 9 (1998) 8.

¹⁰³ Srov. ŠEVIOLA Miroslav: Z dopisu čtenáře..., in: Světlo 15 (1998) 12.

¹⁰⁴ Vydavatel: Triality, spol. s r.o. Od roku 1998 se jmenoval pouze Mezinárodní report.

¹⁰⁵ Srov. [Bez autora]: Neposlušný kněz u Svatého Otce, in: Mezinárodní katolický report 8 (1997) 17.

¹⁰⁶ Srov. [Bez autora]: Přijímání na ruku povoleno, ale nelze je upřednostňovat, in: Mezinárodní katolický report 1 (1998) 17.

končí tam, kde začíná hřích.¹⁰⁷

Z článků, které uvádí Mezinárodní katolický report, můžeme vycítit, že se přiklání na stranu proti přijímání na ruku, což činí obraz, který časopis Report k tomuto tématu přinesl, neobjektivním.

2.3.4 AD

O tom, že věřící nezůstali k tomuto tématu neteční, svědčí také další články. Například zkušenost biskupa Václava Malého, publikovaná v časopise AD¹⁰⁸. Pan biskup zde vyjadřuje podivení nad tím, že při jeho pastoračních návštěvách ve farnostech často věřící otevírají otázku přijímání na ruku. Pana biskupa to překvapuje proto, že nepovažuje tuto záležitost za nejnaléhavější pro situaci církve, pokládá tento problém za zástupný.¹⁰⁹

Časopis AD jinak o tématu podávání Eucharistie na ruku v námi zkoumaných letech nepojednává.

2.3.5 Reakce ze strany některých katolických kněží

Tato práce si nečiní nárok postihnout uceleně, jaká byla reakce na povolení podávat Eucharistii na ruku ze strany všech katolických duchovních. Píšeme zde o tom jen kvůli jedné specifické reakci katolického kněze, která vyvolala velkou diskuzi celostátního charakteru, jak nám o tom svědčí dokumenty, které máme k dispozici.¹¹⁰

Když ČBK v červenci roku 1997 rozhodla, že se podá do Vatikánu žádost o povolení podávat v ČR Eucharistii také na ruku, P. Filip Stajner OP na to reagoval tím, že do Vatikánu napsal dopis zaměřený proti rozhodnutí ČBK a snažil se pro tuto svou soukromou aktivitu získat také podpisy dalších kněží¹¹¹. Píšeme soukromou aktivitu, neboť byla bez vědomí jeho řeholního představeného i jeho řeholního ordináře, jakož i bez vědomí místního biskupa. Tento kněz dopis předal papeži po mši svaté, kterou papež slavil spolu s polskými poutníky a na kterou byl také P. Stajner na své požádání přizván.¹¹² Na tuto protestní akci reagoval pan kardinál Miloslav Vlk v Katolickém týdeníku, kde ji

¹⁰⁷ BLAHA Vít: Přijímání na ruku, in: Mezinárodní katolický report 2 (1998) 7.

¹⁰⁸ Vydavatel: Portál, s.r.o. Vycházel od roku 1990 až 2003.

¹⁰⁹ Srov. MALÝ Václav: Očima Václava Malého, Přijímání na ruku je zástupný problém, in: AD 2 (1998) 7.

¹¹⁰ Citované články v Katolickém týdeníku, v Mezinárodním katolickém reportu a rovněž dopisy kněží zaslané na Arcibiskupství pražské panu kardinálovi Miloslavovi Vlkovi, které nám poskytl sekretariát pana kardinála s jeho laskavým svolením.

¹¹¹ Celkem získal 142 podpisů kněží.

¹¹² Srov. VLK Miloslav: Nepřipojujte se k petici, in: Katolický týdeník 29 (1997) 5 a HERMAN Daniel: K petici o podávání sv. přijímání, in: Katolický týdeník 35 (1997) 5.

označil jako namířenou proti žádosti biskupů do Vatikánu a upozornil kněze, aby se proto k této výzvě nepřipojovali.¹¹³ Jeho provinciál v témže článku Katolického týdeníku hodnotil toto jednání jako porušení pravidel řeholní poslušnosti a povinné úcty vůči biskupskému sboru.

K tomuto se P. Stajner vyjadřuje v týdeníku Světlo v rozhovoru s redakcí časopisu slovy: „Nevím, proč je projevem neúcty vůči biskupům, když jsem podrobně informoval kněze a spolu s nimi podal Svatému stolci podrobnější podklady pro důkladnější zvážení otázky, která je stále ještě otevřená.“¹¹⁴

O této události bychom se samozřejmě mohli rozepsat více, ale není účelem ji po tolika letech nějak hodnotit, chtěli jsme ji zde zaznamenat pouze jako jev, který se vyskytl, a může tudíž zachytit atmosféru, která po podání žádosti biskupů do Vatikánu v České republice zavládla.

2.3.6 Shrnutí

Tolik tedy přinášíme k veřejné diskuzi, do té míry, do které jsme ji byli schopni na těchto stránkách zachytit. Existuje jistě mnoho dalších diskuzí, soudě podle různých zmínek na internetu, ale není možné je zde všechny zaznamenat. Nyní svoji pozornost přeneseme k dalšímu bodu práce, a sice k anketě, která byla provedena mezi katolickými kněžími. Více o ní pojednáme v následující kapitole.

¹¹³ Srov. VLK: Nepřipojujte se k petici...

¹¹⁴ STAJNER Filip: K přijímání na ruku, in: Světlo 35 (1997) 10.

3 Anketa týkající se současné praxe podávání Eucharistie na ruku

Úkolem této práce bylo mimo jiné zjistit, jak je v současné době podávání Eucharistie na ruku v pastoraci přijímáno. Za tímto účelem jsme provedli anketu mezi kněžími působícími v současné době v Arcidiecézi pražské, kteří byli cílovou skupinou našeho průzkumu. Z toho vyplývá, že jsme na tuto problematiku získali pouze náhled kněží, a tedy ne věřících, jejichž odpovědi se povětšinou opírají o zkušenosti získané v této arcidiecézi. I tak se však domníváme, že průzkum přinesl hodnotné odpovědi, které nám umožňují udělat si o současné praxi podávání Eucharistie na ruku alespoň částečný obraz.

Průzkum jsme provedli za pomoci dotazníku, který obsahoval kromě čtyř identifikačních otázek devět otázek týkajících se zkoumaného tématu. Otázky byly buď uzavřené, nebo polouzavřené s tím, že u všech byl dán prostor pro případná další sdělení, neboť dokument byl uzamčen pro vepisování pouze do určených polí. Respondent tak měl možnost přidat případný komentář k otázce. Jedna otázka obsahovala také *filtr*¹¹⁵. Dotazník byl respondentům zaslán elektronickou poštou, z toho vyplývá, že jsme se dotazovali pouze kněží, jejichž e-mailovou adresu bylo možné najít za pomoci internetu. Dotazník byl rozeslán celkem na 136 adres¹¹⁶ a odpovědělo celkem 62 respondentů. Původně bylo stanoveno, že dotazníkové šetření bude prováděno po dobu 15 dnů, následně však byla tato doba o 9 dnů prodloužena. Celkem tedy měli respondenti možnost zasílat vyplněný dotazník po dobu 24 dnů. Dotazník byl anonymní a byla poskytnuta možnost odeslat ho vyplněný z neutrální adresy, zvláště pro tento účel založené, tak, aby ani z adresy nebylo možné identifikovat respondenta. Této možnosti však ani jeden respondent nevyužil, pouze jeden zaslal vyplněný dotazník z adresy, která nebyla identifikovatelná. Z této skutečnosti soudíme, že si kněží za svými odpověďmi stojí. Dotazník tvoří přílohu číslo dvě této práce.

Cílem dotazníku bylo zjistit, jaká je v současné době praxe podávání Eucharistie na ruku. V roce, kdy ČBK rozhodla o tom, že se podá žádost do Vatikánu o možnost, aby se také v České republice mohla podávat Eucharistie na ruku, probíhaly různé diskuze spojené s obavami ohledně této praxe. Šlo především o záležitosti související s úctou k Eucharistii. Proto jsme zařadili rovněž některé otázky, díky kterým jsme chtěli zjistit, zda tyto obavy

¹¹⁵ „Filtry jsou zvláštním typem otázky, který rozděluje dotázané na ty, kterým budou položeny následující otázky a ostatní, kteří na ně nebudou odpovídat nebo budou odpovídat na jiné, jinak formulované.“ JERÁBEK Hynek: Úvod do sociologie výzkumu, Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992, 77.

¹¹⁶ Některé adresy byly například obecné adresy řeholního společenství, z nichž mohlo odpovědět i více kněží.

byly oprávněné, či nikoliv. Jde především o otázky číslo šest, sedm a osm. Více se k tomu vyjádříme při jejich vyhodnocování.

3.1 Vyhodnocení

Na následujících stránkách se postupně po jednotlivých otázkách seznámíme s výsledky dotazníku. Nejprve je vždy uvedena otázka, která byla respondentům položena, následuje tabulka, v jejímž levém sloupci jsou uvedeny odpovědi, které byly respondentům nabídnuty, pravý sloupec informuje o počtu respondentů, kteří tuto odpověď zvolili. Dále je u každé otázky umístěn komentář autora k odpovědím, který zároveň obsahuje předběžnou hypotézu autora o výsledku. Pokud otázka umožňovala napsat respondentovi jeho vlastní odpověď, jsou zde také uvedeny vybrané odpovědi respondentů. Příloha číslo tři této práce pak obsahuje grafy k jednotlivým tabulkám.

Vyhodnocení hlavičky:

Uved'te, prosím, rok vašeho narození.

Tabulka č. 1: Rok narození respondentů

odpovědi	počet
dříve až 1948	8
1949 až 1958	12
1959 až 1968	26
1969 a později	16
celkem	62

Uved'te, prosím, rok vašeho kněžského svěcení.

Tabulka č. 2: Rok kněžského svěcení respondentů

rok kněžského svěcení	počet
1950 až 1969	3
1970 až 1979	3
1980 až 1989	14
1990 až 1999	28
2000 a později	14
celkem	62

V jaké zemi jste vyrůstal?

Tabulka č. 3: Země, kde respondent vyrůstal

odpovědi	počet
Česká republika	49
Slovenská republika	4
Polsko	9
jiná	1 ¹¹⁷
celkem	63¹¹⁸

Ve které části Arcidiecéze pražské působíte?

Tabulka č. 4: Místo působiště respondenta

odpovědi	počet
město Praha	42
mimo město Praha	20
celkem	62

Pokud mimo město Praha, pak:

Tabulka č. 5: Bližší specifikace místa působiště respondenta

odpovědi	počet
severně od Prahy	3
jižně od Prahy	7
východně od Prahy	5
západně od Prahy	5
celkem	20

Vyhodnocení otázek:

- 1) Jaký způsob podávání Eucharistie věřícím preferujete (můžete zaškrtnout i více zdůvodnění)?** *Preference může souviset s mnoha okolnostmi, ale zaškrtněte ten způsob, který je bližší vám osobně, pokud takový je, a následně specifikujte, které důvody vás k tomu vedou.*

Tabulka č. 6: Preference způsobu

odpovědi	počet
do úst	10
na ruku	19
neupřednostňuji žádný	33
celkem	62

¹¹⁷ Španělsko

¹¹⁸ Jeden respondent zaškrtnl dvě země, ve kterých vyrůstal, proto je číslo o jedno vyšší než celkový počet vyplněných dotazníků.

Celkem 33 respondentů ze 62 zvolilo odpověď „c“ – *neupřednostňuji žádný způsob*. Druhou nejčastější odpovědí byla preference podávání Eucharistie na ruku a potom do úst. Domnívali jsme se, že odpověď za „c“ – *neupřednostňuji žádný způsob*, zaškrtně minimální počet respondentů a že většina bude nějaký způsob preferovat, což ještě nemusí znamenat, že ho věřícím bude vnucovat. Protože počet kněží, kteří zvolili tuto odpověď, byl vysoký, domníváme se, že při volbě této odpovědi přesto někteří respondenti zřejmě zohlednili to, že mají věřícím nechat ve volbě způsobu svobodu. Je to patrné také z doprovodných komentářů, kdy například jeden zněl takto¹¹⁹: ponechávám to s důvěrou na volbě přijímajícího. Nebo kdy respondent zaškrtnl odpověď, *neupřednostňuji žádný ze dvou způsobů*, ale do poznámky napsal: praktičtější a důstojnější se mi ale zdá podávání Eucharistie na ruku.

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, jaký způsob podávání Eucharistie věřícím kněží preferují nebo zda nepreferují žádný způsob. Mohlo by se zdát, že tato otázka je zbytečná vzhledem k tomu, že kněží stejně mají dát věřícím svobodu v tom, který způsob přijetí Eucharistie si zvolí, jak jsme již výše psali¹²⁰, avšak zařadili jsme ji do dotazníku z toho důvodu, že přeci jen pro nás má určitou vypovídací hodnotu. Pokud by totiž například většina kněží odpověděla, že preferuje podávání do úst, mohlo by to znamenat, že jejich zkušenosti s podáváním na ruku jsou tak špatné, že z toho důvodu by na ruku opravdu raději nepodávali. Stejně to platí naopak. Podle výsledku, který vyšel, se však zdá, že tomu tak není a že zřejmě není mnoho záporných zkušeností ani s jednou variantou.

Po zaškrtnutí jedné z odpovědí však mohl respondent dále vybírat z nabídnutých zdůvodnění, proč zvolil zrovna tuto odpověď, nebo mohl uvést i zdůvodnění vlastní.

¹¹⁹ Pokud budeme uvádět komentáře respondentů k otázce, nebudeme je dávat do uvozovek. Ve většině případů se totiž nejedná o přímou citaci vzhledem k tomu, že bylo potřeba, byť minimálně, stylisticky text upravit, aby jej bylo možné použít v této práci. Vždy bude ale zdůrazněno, že se jedná o odpovědi respondentů. Blíže jejich autorství nemůžeme specifikovat, protože odpovědi byly anonymní.

¹²⁰ Na straně 21.

Vyhodnocení zdůvodnění volby podávání Eucharistie do úst:

Tabulka č. 7: Zdůvodnění volby podávání Eucharistie do úst

odpovědi	počet
Do úst, protože:	
myslím, že je tu menší riziko, že Eucharistie upadne na zem.	1
se mi to zdá více hygienické.	0
se mi tento způsob z teologického hlediska jeví jako správnější.	4
mám obavy, že při podávání Eucharistie na ruku ji věřící nepřijme ihned a může ji odnést do lavice.	3
myslím, že při podávání na ruku by Eucharistie mohla být zneuctěna (např. špinavé ruce věřících atd.)	2
se mi tento způsob jeví pro přijímajícího jako důstojnější.	4
mi tento způsob umožňuje lépe duchovně prožít moment rozdávání svatého přijímání.	1
Jiný důvod. Jaký?	6

Mezi jinými důvody, které respondenti uvedli, byly například tyto:

Víra v přítomnost celého Krista i v nejmenší částěnce, která snadno při podávání na ruku někde ulpí nebo upadne na zem; lépe vystihuje výjimečnost situace a cenu daru, podporuje růst úcty. Jeden z respondentů také uvedl, že rád podává pod obojí způsobou, kdy způsob namáčení Těla Páně v Krvi Páně a podávání do úst je nejpraktičtější, proto je u něho důvod upřednostňování podávání do úst teologický, vzhledem k úplnosti Eucharistie, nikoliv ideologický.

Vyhodnocení zdůvodnění volby podávání Eucharistie na ruku:

Tabulka č. 8: Zdůvodnění volby podávání Eucharistie na ruku

odpovědi	počet
Na ruku, protože:	
myslím, že je tu menší riziko, že Eucharistie upadne na zem.	8
se mi to zdá více hygienické.	8
se mi tento způsob z teologického hlediska jeví jako správnější.	10
se mi tento způsob jeví pro přijímajícího jako důstojnější.	11
mi tento způsob umožňuje lépe duchovně prožít moment rozdávání svatého přijímání.	10
Jiný důvod. Jaký?	3

Jiné důvody respondenti uváděli minimálně, proto zde prezentujeme pouze jeden: Je to více v klidu.

2) **Organizoval jste ve farnosti nějaké katecheze o Eucharistii v souvislosti se zaváděním možnosti podávat Eucharistii na ruku v ČR v roce 1998?**

Tabulka č. 9: Katecheze o Eucharistii

odpovědi	počet
ne	15
ne, nepůsobil jsem tou dobou ve farnosti, nebyl jsem ještě knězem apod.	25
ano	21
celkem	61¹²¹

2a) **Jaký jste zaznamenal ohlas na tyto katecheze ze strany věřících vzhledem k tomu, za jakým účelem byly pořádány?**

Tabulka č. 10: Ohlasy na katecheze

odpovědi	počet
velmi pozitivní	3
spíše pozitivní	10
spíše negativní	1
velmi negativní	0
neutrální	7
nepamatuji se	0
celkem	21

Tuto otázku jsme do dotazníku zařadili z toho důvodu, že měla pomoci zjistit, v jaké míře byly katecheze prováděny a hlavně jaký byl na ně ohlas ze strany věřících. Domnívali jsme se, že ohlasy byly spíše negativní, avšak tato domněnka se nepotvrdila, jak je vidno ve výše uvedené tabulce, kde je pouze jedna negativní odpověď z 21.

3) **Nastavují věřící podle vás ruce pro přijetí Eucharistie správným způsobem?**

Tabulka č. 11: Nastavování rukou

odpovědi	počet
ano, výjimky jsou minimální	52
ne, poměrně často se vyskytují chyby	10
celkem	62

Když bylo na území České republiky povoleno, že se Eucharistie může podávat také na ruku, měli být věřící zároveň kněžími poučeni o způsobu, jak mají na ruku přijímat, pokud se ovšem pro tento způsob rozhodnou. Touto otázkou jsme tedy chtěli zjistit, zda je tento způsob ze strany věřících dodržován či zda existují nějaké nešvary. Domnívali jsme se, že existovat budou celkem v hojné míře, ukázalo se však, že jde spíše o výjimky, které

¹²¹ Jeden z respondentů nezaškrtl žádnou odpověď.

ale přesto mohou činit obřad nedůstojným, a je dobře pokusit se jim předcházet různými katechezemi a vhodným poučením věřících o tom, jak se mají ruce nastavovat.

Převážná většina kněží tedy soudí, že věřící nastavují ruce pro přijetí Eucharistie až na minimální výjimky správným způsobem. Ti, co zaznamenávají, že věřící poměrně často nastavují ruce nepředepsaným způsobem, uvádějí tyto odchylky: nastaví jen jednu ruku; mají špinavé ruce; nejeví zájem o případný zbylý kousek Eucharistie ulpělý na ruce; mají ruce nízko, nastaví ruce na poslední chvíli; nastavují ruce nejasně; nastavují ruce s velkým úhlem sklonu k sobě; nastavují ruce způsobem, který nedovoluje jasně vybrat jednu z dlaní. Několik respondentů také podotklo, že je třeba občas vhodně připomenout, jak správně se má na ruku přijímat.

4) Stává se vám často (více než 2x do roka), že Eucharistie upadne na zem (na patěnu) při jejím podávání?

Tabulka č. 12: Upadnutí na zem

odpovědi	počet
ano – při podávání do úst	10
ano – při podávání na ruku	0
ano – při podávání na ruku i do úst	1
ano, ale nepamatuji si, zda při podávání do úst nebo na ruku	6
ne	45
celkem	62

Domnívali jsme se, že se nestává často, že by Eucharistie při podávání upadla na zem nebo na patěnu, ale že pokud se to stane, pak spíše při podávání do úst. Tato domněnka se potvrdila, protože 45 respondentů ze 62 zaškrtno odpověď „ne“, 10 respondentů zaškrtno, že „ano, při podávání do úst“ a pouze jeden respondent, že „ano, při podávání na ruku“. I doprovodné komentáře toto potvrzují: podávání do úst je prakticky trochu náročnější; toto nebezpečí je mnohem větší při podávání do úst; pokud se to stane, tak vždy při podávání do úst.

5) Zaznamenáváte opakovaně v souvislosti s podáváním Eucharistie na ruku dětem (do 12 let) nějaké problémy?

Tabulka č. 13: Podávání Eucharistie na ruku dětem

odpovědi	počet
ne	51
ano	10
celkem	61¹²²

Zjistili jsme, že většina kněží opakovaně problémy s podáváním Eucharistie dětem na ruku nezaznamenává, což nás trochu překvapilo, neboť jsme se domnívali, že daleko více kněží tyto problémy zaznamenává. Někteří kněží však dokonce uvedli, že podle nich děti naopak chápou smysl přijetí na ruku lépe než dospělí. Někteří také napsali, že děti obvykle na ruku nepřijímají.

Ti, kteří zaznamenávají opakované problémy s podáváním Eucharistie na ruku dětem, například uvedli, že děti mají menší úctu k Eucharistii. Nejčastějším problémem bylo, že mají špinavé ruce; nesprávně ruce nastavují; nesprávným způsobem berou Eucharistii do úst; nepoznají se, zda chtějí přijmout do úst, nebo na ruku; nechápou, že si Eucharistii nemohou odnášet pryč od podávajícího; přijímají za pohybu při odchodu. Někteří také preferují podávat dětem nejprve do úst, a až když jsou starší, mají si vybrat.

6) Jaký postoj zaujímáte k názoru, že při podávání Eucharistie na ruku upadá zbožnost věřících?

Tabulka č. 14: Podávání na ruku a zbožnost věřících

odpovědi	počet
zcela souhlasím	2
částečně souhlasím	6
částečně nesouhlasím	1
zcela nesouhlasím	32
neutrální	21
celkem	62

Tuto otázku jsme zařadili proto, že se opravdu tento názor při debatách o přijímání na ruku objevoval.¹²³ Chtěli jsme se tedy zeptat kněží, jaký na to mají názor. Potvrdila se nám předběžná domněnka, že většina kněží nezastává názor, že kvůli podávání Eucharistie na ruku upadá zbožnost věřících. Na jiných územích České republiky bychom možná dostali odpovědi jiné, ale z průzkumu provedeného na území Středočeského kraje vyplývá,

¹²² Jeden z respondentů nezaškrtl žádnou odpověď.

¹²³ Srov. například Katolický týdeník 4 (1998) 6.

že většina kněží, kteří vyplnili dotazník, s tímto názorem nesouhlasí, jak se můžeme přesvědčit v tabulce. Tito kněží pak své stanovisko odůvodňují například komentáři, že jde pouze o vnější formu, která nemá vliv na zbožnost, mnoho respondentů odpovědělo, že je to nesmyslné, že rozhodující je vnitřní postoj a ten může být správný nebo špatný v obou případech. Někteří nevidí žádnou souvislost mezi podáváním Eucharistie na ruku a zbožností, eventuální úpadek zbožnosti pak jeden z respondentů vidí například v nedostatečné katechezi a téměř nulové další katechezi dospělých poté, co absolvují často pouze v dětství přípravu na svátosti. Dále že i přijímající do úst může přijímat mechanicky, bez víry a nepřipraven.

Mnoho kněží také zaujímá k tomuto názoru neutrální postoj, důvody uvádějí podobné, například že nezáleží na formě, ale na obsahu a forma o zbožnosti příliš nevyovídá nebo že záleží na vnitřním postoji přijímajícího. Jiný respondent vyjadřuje doporučení, ať se každý přidrží té formy, která mu může pomoci k větší účtě. Další větší problém a vyjádření neúcty k Eucharistii vidí v tom, když ti, kteří přijímají, nemají rádi druhé, jsou s někým rozhádaní apod.

Ti, kteří zcela souhlasí s názorem, že zbožnost věřících kvůli podávání na ruku upadá, uvádějí takové vysvětlení, že přijímání neobyčejného pokrmu by mělo mít odlišnou formu od konzumace pokrmu běžného. Dále se zamýšlí nad tím, zda přijímání na ruku vychovává k hluboké zbožnosti, i když připouští, že je možné i s hlubokou zbožností přijmout na ruku. Jiný vidí v přijímání Krista na ruku možnost s ním také do jisté míry manipulovat.

Ti, kdo částečně souhlasí, uvádějí jako důvody, že tento způsob je rozšiřován v zemích, kde zároveň s tím se vyskytují i další posuny, např. lidé se nezpovídají tak často, upadá víra ve svátosti obecně. Další vysvětlení je toto: Na ruku rád podávám jen v takových případech, kde už je silný a osobní vztah k Ježíši, kde je cítit, že ho dotyčný již přijal jako Pána a Spasitele.

7) Přistihl jste někdy přijímajícího, jak odnáší Eucharistii na ruce (nepřijal ji hned nebo při poodstoupení)?

Tabulka č. 15: Přijetí Eucharistie

odpovědi	počet
ne	25
ano	37
celkem	62

Předpokládali jsme, že téměř všichni kněží již někdy přistihli přijímajícího, jak odnáší Eucharistii na ruce a nepřijme ji ihned. Jak vidno z tabulky, tato domněnka se nepotvrdila.

Pokud respondenti zaškrtnuli odpověď „ano“, ptali jsme se dále, kolikrát do roka se jim toto stane. Drtivá většina (28 z 37) odpovědí byla, že se to stává jednou až dvakrát do roka nebo ani to ne. Ve dvou případech nebyl uveden počet. Tam, kde byly odchylky, šlo ve dvou případech o počet 5x za rok, ve dvou 10x za rok a v jednom 30x za rok. Není bez zajímavosti, že v posledních dvou případech jde o kostely v centru Prahy, které hojně navštěvují zahraniční turisté. Je tedy možné, že tak velká odchylka od normálu je dána právě tím, že tyto kostely jsou hojně navštěvovány turisty.

Zde jsme zjistili, že se občas stává, že přijímající odchází s Eucharistií, aniž by ji přijal hned nebo při podstoupení. Uklidňující však je, že tyto případy jsou minimální a že, jak vyplývá z komentářů kněží, většinou nejsou ze zlého úmyslu, ale z nevědomosti nebo nevhodné zbožnosti, a pak je tedy důležité takové komunikanty poučit. Pro někoho může být stresující muset dávat pozor na to, aby věřící neodcházeli s Eucharistií do lavice, proto je důležitá také přiměřená pomoc ministrantů, kteří mohou toto pomoci knězi ohlídat.

8) Našel jste někdy ležet v kostele po skončení bohoslužby hostii, u které bylo pravděpodobné, že byla proměněná?

Tabulka č. 16: Proměněná hostie v kostele

odpovědi	počet
ne	58
ano	4
celkem	62

Ačkoliv jsme se nedomnívali, že by počet kněží, kteří našli v kostele po skončení bohoslužby ležet Eucharistii, byl příliš vysoký, potěšilo nás, že se jedná pouze o 4 případy ze 62. Jeden respondent, který na otázku odpověděl kladně, uvedl, že se to stalo jedenkrát, ale že případ nesouvisel s podáváním přijímání. Dva neuvedli, kolikrát se toto stalo. Další napsal, že jedenkrát při úklidu kostela. Můžeme tedy vidět, že tento případ se stává minimálně, což považujeme za velmi pozitivní zjištění.

9) Vidíte v souvislosti s podáváním a přijímáním Eucharistie v současné době nějaký problém nebo máte k tomu nějaký postřeh?

Tabulka č. 17: Doplňující informace

odpovědi	počet
ne	37
ano	25
celkem	62

Tato otázka byla položena z toho důvodu, aby kněží měli možnost vyjádřit jakoukoliv svou připomínku k podávání a přijímání Eucharistie. Ukázalo se, že více než polovina kněží nepocituje v souvislosti s tímto žádný problém, o kterém by bylo třeba se zmiňovat. Někteří kněží však ano, proto zde uvedeme některé vybrané příspěvky respondentů. Budou to zvláště ty, které jsou psány s velkou naléhavostí nebo ty, které se opakují: myslím, že v mnoha farnostech by bylo třeba znovu vysvětlovat lidem, jak přijímat na ruku, aby to bylo opravdu důstojné a krásné gesto a způsob přijímání Eucharistie; malá četnost podávání pod obojí způsobou; je třeba více k lidem mluvit o vztahu k Eucharistii a nabídnout lidem podněty k osobní modlitbě po přijímání; myslím, že by se měli jak podávající, tak i přijímající v duchu modlit a nesoustředit se tolik na formální provedení úkonu přijímání; přetrvávající tendence u některých věřících přijímajících do úst dívat se ‘skrz prsty’ na přijímající na ruku; hostie se často drobí, a tak vzniká problém, když není uskutečněna purifikace; mrzí mě, že praxe přijímání na ruku byla vůbec zavedena; problém buď psychický, nebo teologický u kněží, kteří nejsou ochotni/schopni respektovat přání věřících, čili podávat také na ruku; při vhodných příležitostech je dobré povzbuzovat k vnitřní svobodě, k radostnému přijetí pozvání k Pánovu stolu; vidím určitý, ale spíše jen okrajový problém v tom, že někteří věřící dělají z různých způsobů přijímání ostře ideologickou záležitost a následně prohlašují ‘ty druhé’ buď za málo zbožné, či naopak za málo dospělé, v některých kruzích pak tato věc působí napětí v církevním společenství.

3.2 Závěr k provedené anketě

Dotazník byl rozeslán celkem na 136 adres a celkem se vrátilo 62 vyplněných dotazníků. Jde tedy o téměř 50% návratnost, což je návratnost relativně vysoká a se získanými údaji šlo tudíž zodpovědně pracovat.¹²⁴

¹²⁴ Pro obecnou populaci je obvyklá návratnost při poštovním dotazování 30–40 %. Srov. JEŘÁBEK: op. cit., 80.

Při provádění průzkumu jsme se setkali u těch kněží, kteří dotazníky vyplnili, s obecně veskrze pozitivní reakcí, resp. nesečkali jsme se s vyloženě negativní reakcí.

K jakým odpovědím jsme došli, uvedeme v závěru práce, kde dáme výsledky průzkumu do souvislosti s provedenou analýzou křesťanských periodik.

Závěr

Na začátku této práce jsme si kladli otázku, zda se naplnily obavy, které v souvislosti se zaváděním přijímání Eucharistie na ruku panovaly. K odpovědím jsme se pokusili dojít za pomoci analýzy tehdy probíhajících diskuzí a na základě provedení průzkumu mezi kněžími.

Připomeňme si, že šlo především o obavu, že by mohla podáváním na ruku upadat zbožnost věřících, a o riziko, že by si někdo z přijímajících mohl odnést Eucharistii do lavice a pohodit ji nebo zneužít pro jiné účely.

Svým průzkumem jsem došla k závěru, že drtivá většina kněží si nemyslí, že by kvůli podávání Eucharistie na ruku upadala zbožnost věřících. Domnívám se, že důvodem, proč někteří zastávají opačný názor, může být to, že při přijímání na ruku musí přijímající udělat více gest, ze kterých lze lépe poznat jeho úcta k Ježíši přítomnému v Eucharistii. Tato úcta však nemusí být o nic menší než u toho člověka, který pouze otevře ústa, a navenek se nepozná nic. Proto možná od doby, kdy se začalo v České republice přijímat na ruku, vyšlo najevo, že lidé mají úctu k Eucharistii nedostatečnou, a začalo se o ní mluvit právě v souvislosti s přijímáním na ruku. Tato malá úcta však má podle mého názoru kořeny už mnohem hlouběji.

Dále průzkum ukázal, že riziko zneuctění Eucharistie tím způsobem, že by ji někdo použil pro jiné účely, je minimální, neboť většině kněží se nestává často, že by věřící nepřijal Eucharistii ihned a odešel s ní. A pokud se to stalo, šlo ve většině případů o to, že věřící chtěl přijmout Eucharistii stranou opodál, a ne o zlý úmysl. Je tedy důležitá dostatečná informovanost věřících o tom, že mají Eucharistii přijmout hned nebo při poodstoupení. Potěšujícím zjištěním také bylo, že kněží mají minimální zkušenost s tím, že by našli pohozenou proměněnou hostii v lavicích.

Průzkumem jsem chtěla rovněž zjistit, jak je praktikováno podávání Eucharistie na ruku. Výsledky jsou opět pozitivní, neboť podle kněží povětšinou věřící nastavují ruce pro přijetí Eucharistie správným způsobem a také se nestává často, že by Eucharistie upadla na zem.

Musíme však vzít v potaz, že průzkum, který jsme provedli, dává odpovědi pouze částečné vzhledem k omezenému území, na kterém byl proveden. Je možné, že pokud bychom průzkum provedli v jiné lokalitě, dostali bychom výsledky odlišné. Jistě by bylo zajímavé porovnat například výsledky téhož průzkumu ve dvou různých diecézích.

Došli jsme tedy k celkem pozitivním závěrům, avšak některé problémy se samozřejmě také vyskytují. Zmiňovali jsme je už při vyhodnocování jednotlivých otázek. Jednalo se většinou o záležitosti praktického charakteru, které nemají jednoduché řešení. Mnoho kněží proto považovalo za důležité, aby věřící nečinili příliš velké rozdíly ve způsobu přijímání a aby byli připraveni přijímat oběma způsoby, když je k tomu vedou například praktické důvody (třeba když musí někdo přijímat do úst kvůli tomu, že má zlomenou ruku apod.), a neměli pocit, že jsou o něco ochuzeni

Díky průzkumu jsme zjistili, že většině kněží leží nejvíce na srdci to, aby si každý mohl svobodně zvolit způsob přijímání a nemusel se strachovat, že se někdo na něj bude dívat „skrz prsty“. Dále také aby nebyl tolik kladen důraz na způsob, kterým Ježíše přítomného v Eucharistii přijímáme, ale hlavně na to, že ho přijímáme a že se s ním setkáváme a na to, abychom měli dobrý vnitřní postoj a čistá srdce. Proto je, podle kněží, třeba více mluvit o úctě k Eucharistii a o správné přípravě k jejímu přijetí, spočívající zvláště ve svátosti smíření a z ní vyplývající odhodlanosti smířit se s našimi bližními.

Domnívám se, že důvodem, proč se v souvislosti se zavedením možnosti přijímání Eucharistie na ruku rozpoutala široká diskuze, může být to, že jsou s tím spojeny otázky praktické, ale také hygienické a teologické a myslím, že jde rovněž o psychologické a povahové rysy člověka. Pokud je člověk zralý, a to nejen na rovině lidské, ale také ve víře, má všechny předpoklady k tomu, aby dokázal s velkou vnitřní svobodou přijímat oba dva způsoby podávání a přijímání Eucharistie jak u sebe, tak u druhých lidí.

Přehled použitých zkratk

Zkratky knih Písma svatého:

Zkratky knih Písma svatého jsou převzaty z českého katolického překladu Nového zákona, který vydalo Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří roku 2003.

Ostatní použité zkratky:

AAS	Acta Apostolicae Sedis, Roma 1909 →
ASS	Acta Sanctae Sedis, Roma 1865–1908
ACAP	Acta Curiae Archiepiscopalis pragensis (Akta kurie Arcibiskupství pražského)
ČBK	Česká biskupská konference
ČMS BK ČSFR	Českomoravský sbor biskupské konference Československé federativní republiky
KT	Katolický týdeník
MD	Memoriale Domini
PG	Patrologiae cursus completus, Series Graeca et Orientalis (ed. J. P. Migne), Paris 1857–1890.
PL	Patrologiae cursus completus, Series Latina (ed. J. P. Migne), Paris 1878–1891.
RS	Redemptionis Sacramentum
VPŘM	Všeobecné pokyny k Římskému misálu

Seznam použité literatury

Citované části z Písma svatého Nového zákona jsou podle českého katolického překladu Nového zákona, který vydalo Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří roku 2003. Výjimku tvoří citace ze Starého zákona a z prací jiných lidí, kde je použit tento překlad: Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1985.

Primární literatura (prameny):

ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Podávání svatého přijímání na ruku, čj. 4337/1997, ACAP 12 (1997), in: Právní normy Arcidiecéze pražské z let 1991–2002, Praha: Arcibiskupství pražské, 2002.

ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Závazný pokyn generálního vikáře k rozesílání oběžníků Acta Curiae Archiepiscopalis Pragensis (ze dne 9. prosince 2005), č.j.: 8210/2005, in: ACAP 12 (2005) příloha.

ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ: Směrnice pro udílení svátostí v Arcidiecézi pražské (ze dne 27. října 2008), č.j.: 6795/2008, in: ACAP 11 (2008) 3, příloha str. 11.

BASIL VELIKÝ [Basili Magni]: Ad Caesariam patriciam, de communione, 93, 59 (PG 32, 486).

CÉZARIUS [Caesarius]: Sermones de sanctis, 229, 5 (PL 39, 2168).

CYPRIÁN [Cyprianus]: De lapsis 22, 484 (PL 4, 498).

CYRIL JERUZALÉMSKÝ: Mystagógické katechese, Velehrad: Refugium, 1997.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 2. vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 133–171.

JAN PAVEL II.: List *Dominicae Cenaе* (ze dne 24. února 1980), in: AAS 72 (1980) 113–148.

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995.

Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: Instrukce *Memoriale Domini* (ze dne 29. května 1969), in: AAS 61 (1969) 541–547.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: Všeobecné pokyny k Římskému misálu (ze dne 20. dubna 2000), Praha: Česká biskupská konference, 2003.

KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: Instrukce *Redemptionis Sacramentum* (ze dne 25. března 2004), Praha: Česká biskupská konference, 2005: AAS 96 (2004) 549–601.

KONGREGACE SVÁTOSTÍ: Dekret *Quam singulari* (ze dne 8. srpna 1910), in: Dekret *Quam singulari* o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání, Brno: Československá akciová tiskárna, 1929; AAS 2 (1910) 577–583.

MEDINA Georgius, ANGELO Gerardus: Dopis Kongregace pro bohoslužbu a svátosti pro diecéze České republiky, in: Právní normy Arcidiecéze pražské z let 1991 – 2002, Praha: Arcibiskupství pražské, 2002.

Missale romanum, ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum, editio vicesima, Ratisbonae, Romae: Pustet, 1913.

Nový Zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

Ordo Romanus primus, čl. 106–121, in: ANDREU, M[...] (ed.): *Les Ordines romani du haut moyen-âge*, II, Spicilegium sacrum Lovaniense (23), Université Catholique, Louvain: 1948.

PIUS X.: Motu proprio *Tra le sollecitudini* (ze dne 22. listopadu 1903), in: ČALA Antonín: Duchovní hudba, Olomouc: Krystal, 1946, 209; ASS 36 (1903) 329–339.

PIUS XII.: Encyklika *Mediator Dei* (ze dne 20. listopadu 1947), in: AAS 39 (1947) 521–595.

Rituale romanum, Pauli V. pontificis maximi jussu editum, editio in usum cleri provinciae pragensis adprobata, Ratisbonae: Pustet, 1872.

SVATÁ ŘÍMSKÁ KONGREGACE: Dekret *Sacra Tridentina synodus* (ze dne 20. prosince 1905), in: ŽÁK Fr[antišek]: Dekret sv. římské kongregace koncilu o každodenním sv. přijímání, Praha: Knihovna družstva Vlast, 1909; AAS 2 (1910) 894–898.

VLK Miloslav a biskupové Arcidiecéze pražské: Pastýřský list na 1. neděli postní 1998, č.j.: 341/1998, in: ACAP 2 (1998) příloha 1.

Příručky:

ADAM Adolf: Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj, Praha: Vyšehrad, 2001.

BERGER Rupert: Liturgický slovník, Praha: Vyšehrad, 2008.

BUGNINI Annibale: Die Liturgie-reform 1948–1975, Zeugnis und Testament. Freiburg: Herder, 1988.

KETTNER Jiří: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha: Zvon, 1993.

KRAFT Heinrich: Slovník starokřesťanské literatury, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

NOCENT Adrien: Questioni particolari, in: CHUPUNGCO Anscar J[...]: Scientia Liturgica. Manuale di Liturgia. L'Eucharistia, sv. 3., 2. vydání, Casale Monferrato: Piemme, 1999, 307–333.

RAFFA Vincenzo: Liturgia Eucaristica, Roma: Edizioni Liturgiche, 2003.

SCHAUBER Vera, SCHINDLER Hanns Michael: Rok se svatými, 3. vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

ŠIMANDL Josef, MÁDR Oto, BARTOŇ Josef, HLAVSOVÁ Jaroslava: Jak zacházet s náboženskými výrazy. Pravopis, výslovnost, tvary, význam, Praha: Academia, 2004.

TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového zákona, 2. přepracované vydání, Svitavy: Trinitas, 2003.

Studie:

BADAL Norbert: Místo u Ježíšova stolu, pastýřské listy biskupů o svatém přijímání, in: Katolický týdeník 9 (1998) 1.

BLAHA Vít: Přijímání na ruku, in: Mezinárodní katolický report 2 (1998) 7.

Čtenáři KT: Ještě jednou k podávání sv. přijímání, in: Katolický týdeník 49 (1997) 2.

Čtenáři KT: K přijímání na ruku, in: Katolický týdeník 9 (1998) 2.

EMMINGHAUS Johannes: Eucharistie, 2. vydání, Praha: Sít' s.r.o., 2004.

FIALA Miloslav: Velehrad letos, in: Katolický týdeník 28 (1997) 5.

FILIPÍ Pavel: Hostina chudých, Praha: Kalich, 1991.

GRAUBNER Jan: Pastýřský list pro první neděli postní, in: Světlo 9 (1998) 8.

HERMAN Daniel: K petici o podávání sv. přijímání, in: Katolický týdeník 35 (1997) 5.

JEŘÁBEK Hynek: Úvod do sociologie výzkumu, Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992.

KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

KUNETKA František: Eucharistie v křesťanské antice, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004.

LAISE Juan Rodolfo: Argentinský biskup nedovoluje ve své diecézi přijímání na ruku, in: Světlo 50 (1997) 13.

MALÝ Václav: Očima Václava Malého, Přijímání na ruku je zástupný problém, in: AD 2 (1998).

POLC Jaroslav: Posvátná liturgie, Řím: Křesťanská akademie, 1981.

POLC Jaroslav: Svaté přijímání na dlaň ve starokřesťanské době, in: Teologické texty 5 (1995).

PRENTIS David: Přijímání na ruku, in: Světlo 6 a 7 (1998) 12–13 a 12–13.

RATZINGER Joseph: Eucharistie je středem církve, projev úcty při svatém přijímání může mít dvojí podobu, in: Katolický týdeník 36 (1997) 6.

SOUKUP Em[ilián]: Eucharistie prvních křesťanů, in: Na hlubinu, revue pro vnitřní život 4 (1935).

STAJNER Filip: K přijímání na ruku, in: Světlo 35 (1997) 10.

SVOBODOVÁ Lenka: Od první postní neděle můžeme přijímat i na ruku, in: Katolický týdeník 4 (1998) 6.

ŠEVIOLA Miroslav: Z dopisu čtenáře..., in: Světlo 15 (1998) 12.

TAFT Robert F[rancis]: Přijímání eucharistie: pozapomenutý symbol?, in: Život z liturgie. Tradice Východu i Západu, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma s.r.o., 2008, 143.

VLK Miloslav: Nepřipojíte se k petici, in: Katolický týdeník 29 (1997) 5.

Zápis ze zasedání ČMS BK ČSFR (ze dne 16. červenec 1990), elektronický archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, Praha – Hradčany.

Zápis ze zasedání ČMS BK ČSFR (ze dne 14. května 1991), elektronický archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, Praha – Hradčany.

Zápis z 12. zasedání ČBK (ze dne 25.–26. dubna 1995), archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, sv. ČBK II AA2a, Praha – Hradčany.

Zápis z 22. zasedání ČBK (ze dne 3.-4. července 1997), archiv sekretariátu arcibiskupa pražského, sv. ČBK II AA2a, Praha – Hradčany.

[Bez autora]: Neposlušný kněz u Svatého Otce, in: Mezinárodní katolický report 8 (1997) 17.

[Bez autora]: O způsobu vysluhování svatého přijímání, in: Světlo 3 (1998) 1–2.

[Bez autora]: Papežové, biskupové a teologové k přijímání na ruku, in: Světlo 51 (1997) 6–7.

[Bez autora]: Pohled do historie, in: Světlo 2 (1998) 4–5.

[Bez autora]: Přijímání na ruku povoleno, ale nelze je upřednostňovat, in: Mezinárodní katolický report 1 (1998) 17.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Pastýřský list biskupů

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 3: Grafy

Poznámka k psaní velkých a malých písmen

Při psaní velkých a malých písmen ve slovech spojených s náboženskou úctou je nakládáno podle příručky *Jak zacházet s náboženskými výrazy*.¹²⁵ V práci je zachováno jednotné psaní počátečních písmen, pouze v případě citací respektujeme zvyklosti autora.

¹²⁵ Srov. ŠIMANDL Josef, MÁDR Oto, BARTOŇ Josef, HLAVSOVÁ Jaroslava: *Jak zacházet s náboženskými výrazy*. Pravopis, výslovnost, tvary, význam, Praha: Academia, 2004.

Résumé

Na pozadí historického vývoje způsobů přijímání Eucharistie je pojednán proces vedoucí k zavedení možnosti přijímání na ruku v České republice v 90. letech 20. století. Současná praxe je doložena anketou v rámci Arcidiecéze pražské.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol a dále do jednotlivých podkapitol. V první části je shrnuta historie způsobů přijímání Eucharistie až do liturgické reformy II. vatikánského koncilu. Je zde také pojednán proces, který vedl k umožnění biskupským konferencím jednotlivých zemí žádat Apoštolský stolec o dovolení, aby se na jejich území mohla podávat Eucharistie také na ruku.

Druhá část shrnuje a dokumentuje historii znovuzavedení možnosti přijímat Eucharistii na ruku na území České biskupské konference a analyzuje tehdy probíhající veřejné diskuze.

Třetí kapitola obsahuje výsledky průzkumu, který byl za pomoci anketní metody proveden mezi kněžími Arcidiecéze pražské a který si kladl za cíl zjistit, jak po více než deseti letech, co byla tato možnost v České republice zavedena, je v pastoraci přijímána.

Na základě tohoto průzkumu a analýzy diskuzí, které probíhaly v době, kdy byla v České republice zaváděna možnost přijímání Eucharistie na ruku, práce dochází k závěru, že tato možnost byla v praxi dobře uvedena a v souvislosti s ní se nevyskytují žádné větší problémy. Správná praxe je ovšem podmíněna dobrou přípravou na přijetí této svátosti.

Počet znaků v práci včetně mezer a poznámek: 107 390

English annotation

The implementation process of the Eucharist Hand-Communion alternative in the Czech Republic territory

Within development history background of the Eucharist Communion concept the process leading to the Eucharist Hand-Communion in Czech Republic is treated in nineties of the 20th century. Recent practices are supported by the enquiry of the Prague Archdiocese.

The study is divided into three main chapters and thereafter into individual subchapters. The first part summarises Eucharist Communion concepts development up to liturgical reform of the Second Vatican Council. There was also deliberated process leading to facilitating episcopal Conferences to supplicate Apostolic See for permission to provide for Eucharist Hand-Communion within their territory.

The second part summarises and documents history of the Eucharist Hand-Communion alternative reimposition in the Czech Episcopal Conference territory and analyses at that time proceeding public discussion.

The third chapter contents survey results that were done in a form of inquiry method among Prague Archdiocese priests with an aim to find out how this matter was accepted within pastorate after ten years since this alternative was introduced in Czech Republic.

The study interprets readers with historic and theological aspects of communion and with recently valid Apostolic See directives.

Key words:

- 1) Eucharist
- 2) Hand-Communion
- 3) Holy Mess
- 4) Liturgical reform
- 5) Liturgy